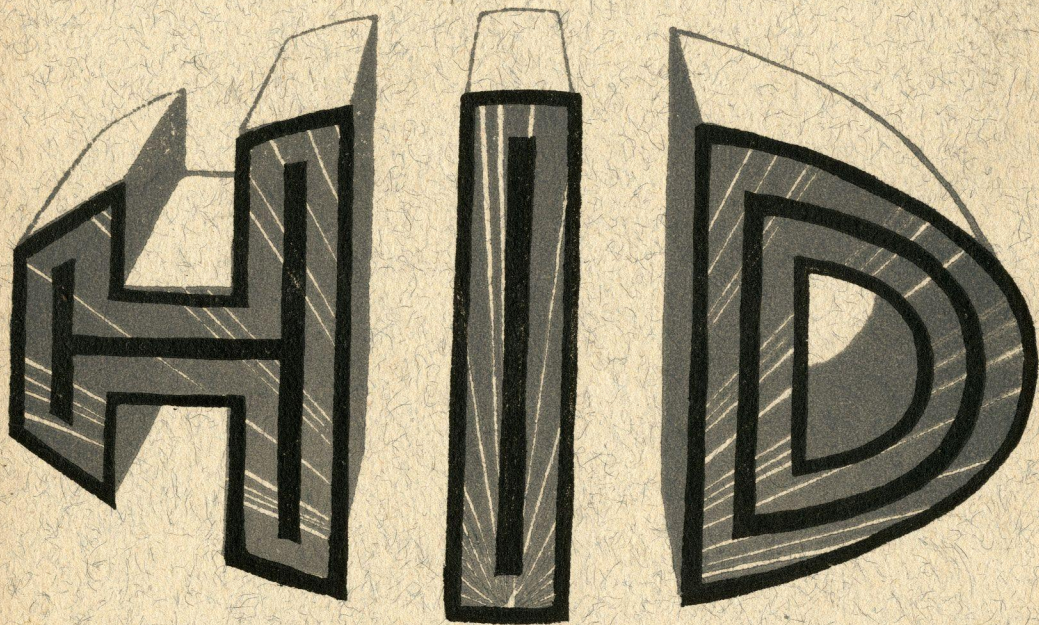

II. ÉVFOLYAM

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM

3. SZÁM

SUBOTICA, 1935 MÁRCIUS HÓ

A „**HÍD**“ a jugoszláviai magyar fiatalok társadalmi és irodalmi folyóirata. — Megjelenik havonként egyszer. — Szerkeszti a szerkesztőbizottság, amelynek tagjai: **Lévay Endre** (Szuboticáról), **Tóth Bagi István** (Sztáribecsejről), **Varnyú Tivadar** (Szentáról), **Bogárdi József** (Petrovgrad-Becskekről), **Kovács Sz. Zoltán** (Beográdból) és **Pál Sándor** (Szomborból).

Magyarországi terjesztő: „**Új Élet**“ nyomda r. t., Baja.

Romániai terjesztő: **Békássy Zoltán** Cluj, (Ref. theológia).

Tartalom:

Jelentés a délszlávországi kisebbségi magyar ifjúság részére kítűzött pályázatról

Dudás Tibor: A délszlávországi magyar ifjúság helyzete és feladatai

Tóth Bagi István: A bácskai kisbirtok fejlődése és mai helyzete

Csuzdi Viktor: Az utópiákról

B. F.: Művészet és társasélet

Dobai Mátyás: A világ változása

Figyelő:

Lévay Endre: Szabó Dezső-füzetek

Iványi Károly: Lamarck — Darwin

Szemelvények

Üzenetek

Előfizetési árak:

Jugoszláviában:	Magyarországon:	Romániában:
Egy évre . . . 30 dinár	Egy évre . . . 4 pengő	Egy évre . . . 100 le
Fél évre . . . 16 „	Fél évre . . . 2 „	Fél évre . . . 50 „
Negyed évre . . . 9 „	Negyed évre . . . 1 „	Negyed évre . . . 25 „

Egyes szám ára 3 dinár.

Jelentés

a délszlávországi kisebbségi magyar ifjúság részére kitűzött pályázatról

Soha nehezebb körülmények között nem tűztek ki pályadíjat és soha kitűzött pályadíj nem érkezett viszontagságosabb úton befejezéshez, mint az, amelyről a jelen sorok által a bíráló-bizottság döntését a pályázók és az érdeklődők tudomására hozni feladatunkul adatott.

A pályázat története visszanyúlik abba az időbe, mikor a becskerekai M. K. E. székháza megnyitása után megalakította ifjúsági alosztályát. Ezen alosztály tervei között volt az is, hogy több lelkes tag áldozatkészségének igénybevételével pályadíjakat tűzzön ki. Kelemen János hírlapíró-laptulajdonos első volt, aki 100 dinárt ajánlott fel egy olyan munka díjazására, mely a kisebbségi magyar ifjúság helyzetével és kérdéseivel foglalkozik. Az alosztály első évi munkája nagyobbára szervezéssel telt el és így a nemes ajánlat kiaknázatlanul maradt. A második évben az alosztály vezetőségének felkérésére Kelemen János úr nemcsak, hogy megismételte ajánlatát, hanem még meg is toldotta, amennyiben egyszerre két munkát kívánt jutalmazni: a legjobbat 150 és a másodikat 100 dinárral. A vezetőség kérésére ahhoz is hozzájárult, hogy a versenybe az összes Délszlávországban működő ifjúsági egyesület tagjait belekapcsolja. A következő lépés a pályázati feltételek szétküldése volt. A pályázati hirdetményt* megkapták: A Zagrebi Magyar Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Kultúr-Egyesülete, a Beogradi Bólyai Farkas Egyetemi Kultúr-Egyesület, A Subotikai „Népkör” Ifjúsági Kultúrosztálya, a Sombori M. K. E. fiók, ifjúsági kultúralosztálya és a hirdető egyesület. A pályázat határidejéül 1934. április 1. volt feltüntetve. A pályázat címe nem volt kötött. Minden munkát figyelembe vettünk, mely a délszlávországi magyar ifjúság helyzetével, feladatával vagy bármely kérdésével foglalkozott.

A pályázat lezártaig öt pályamunka érkezett be, melyeket: A, B, C, D, E-vel jelöltünk. Közvetlen utána be kellett, hogy szüntesse működését az M. K. E. és így a pályázatok ügye végleg befejezettek tűnt.

* A pályázati hirdetményen szerepelt még Dr. Stern Lázár ügyvéd úr által kitűzött történelmi pályadíj is. Mivel ez a pályadíj igen szoros kapcsolatban volt a M. K. E. életével, ennek megszüntetése után nem állott módunkban ezt is a „Híd” keretein belül befejezni.

1934 májusában indult meg a délszlávországi kisebbségi magyar fiatalok folyóirata a „Híd”. A Híd szerkesztő-bizottságának becskerekai tagja megkérte Kelemen János urat, hogy mivel a M. K. E. ügyis megszűnt, adja át a pályamunkákat a Hídnek és engedje meg, hogy a Híd szerkesztői által felkért bíráló-bizottság döntése alapján adhassa ki a felajánlott 150 és 100 dináros első illetőleg második díjat. Kelemen János úr a legnagyobb örömmel járult hozzá mindezekhez. A bírálás nehéz munkájára Dr. Kováts István prelátnak, Dr. Várady Imre ügyvédnek és Kelemen János hírlapíró, urakat kértük fel, akik a következő bírálatokat adták át írásban folyóiratunk szerkesztőségének:

Kelemen János: Az A-val jelzett munka csak egy bizonyos szempontból vizsgálja az ifjúság helyzetét. A B-vel jelzett munka nem az ifjúság kérdésével foglalkozik, míg a C alatti munka bár céltudatosan taglalja az ifjúságunk helyzetét, mondatai túl tömören gördülnek és így nem juthat minden probléma kellő megvilágításba. Sokkal megfelelőbb a D alatt benyújtott munka, mely csak a kulturális feladatokat boncolja. Számadatait vas logikával kapcsolja egybe és rámutat, hogy milyen kevesen vagyunk, kik egyesületbe tömörítve alkotó kultúrmunkát végzünk. A kisebbségi magyarság számához viszonyítva legalább 5—7 ezer taggal kellene indulni ifjúsági egyesületeinknek, de hol vagyunk mi ettől. Pedig fontos lenne ráirányítani a figyelmet arra, hogy nemcsak gázbombákat és tankokat találtak fel, hanem a sztratoszféra repülések mellett az emberi kultúra, művészetek, technika mind óriási alkotó munkát végeznek, melyeknek lélekemelő folyamába a délszlávországi magyar ifjúságnak is bele kell ömleni. A továbbiakban helyzetünkről és egyesületeink munkájáról ír. Lelkes, fáját szerető szíve még ahol korhol, még ott is símogat. A felsorolt érényei miatt ezt a munkát ajánlom a második díjra.

Sorban legutolsó, de értékben első az E-vel jelzett munka, mely csodálatos keveréke mindannak, ami a magyar léleknek fáj és ami kisebbségi sorsunk pusztulását jelenti, de ugyanakkor lángoló szeretete, lelkes szíve egy nagy szárnyalás, magasbalendülés, mely a borút derűre váltó szivárványt varázsolja szemünk elé. A tanulmány értékét talán másokkal ellentétben, nemcsak abban látom, hogy szerkezetileg jobb és nyelvileg tisztább, mint a többi pályamunka, hanem főleg abban, hogy nem lát árnyat fény nélkül és minden hibára biztos gyógyító írt tud és fanatikusan hiszi, hogy fajunk kisebbségi sorban is életképes. Hiszi ezt, mert „az ifjúság örök teremtő erejét” szemtől-szembe látja s ez az erő „a pesszimizmus legsötétebb jelenéből is az optimizmus legragyogóbb jövőjébe emeli”.

Az említett jelességei miatt ezt a munkát tartom legjobbnak és az első díjra ajánlom. *Kelemen János* s. k.

Dr. Várady Imre: Az én megítélésem szerint a pályamunkák közül legjobb az E-vel jelölt. Utána jön a D-vel jelzett munka: egy sorba állíthatók a B-vel és C-vel jelzett tanulmányok, míg az

A jelzésű egy kezdő értékes, jóakarató szárnypróbálgatása. *Dr. Várady Imre* s. k.

Dr Kováts István :

Általános észrevételek.

Nem volt módomban, hogy a pályázatnak hiteles címét olvashattam volna.

A pályázatokból azonban megállapítottam, hogy mindeniknek más a címe, illetve tétele s így témája is.

Ha volt a pályázatnak meghatározott tétele, úgy az eltérés fájdalmas figyelmetlenséget árul el. Legalább is azoknál, kik még a XIX. században voltunk ifjak s ma már mi magunk is szívesen tartjuk mivoltunkat konzervatívnak.

A külalakhoz is volna néhány szavam.

Saját külsőnkben és köntösünkben ápolnunk kell a rendet, tisztaságot és csint még akkor is, ha fiatalok vagyunk: legyenek ilyenek ezért írásaink is, mert ezek külalakjából tűnik elének az írónak szeretete, kedve és gondos figyelme témája iránt.

Sajnos, e szempontból is nagy a változatosság az egyes pályamunkák között. Tisztelet a kivételnek (Dudás Tibor) de fáj, ha helyesírási hibákkal is kell találkozunk.

Az I—III. alatt jelölt pályázatok, hogy a lényegesről: a tartalomról megemlékezzem, kénytelen vagyok megállapítani, oly jel-szavakkal, megállapításokkal dobálódnak, melyek kisebbségi voltunkra csak végzetesek lehetnek.

Nem akarom, mert nem tudom elhinni, hogy célzatosság nyilvánult meg ebben: valamennyien fájó érzéssel állapítják meg, hogy mekkora mindenfelé az erkölcsi elesettség s ebben kisebbségünk sem kivétel, de elmulasztják, hogy e téren a gyógyításnak leghatékonyabb szerére is rámutassanak: a templomra! E mulasztás annál bántóbb, mert elismert tekintélyek, kik a külföldön a kisebbségek problémáival foglalkoznak épen a templomban, a vallásban s az ehhez kapcsolódó erkölcsnemesítő, kulturális, karitatív intézményekben látják azokat a pilléreket, melyeket a Szovjet kivételével minden állam megbecsül s így a kisebbségek kulturális fejlődésének legbiztosabb alapjai.

Minden idők minden emberének, családjának és nemzetének szólnak az Ember Tragédiája nagy költőjének örökszép szavai: „Ember küzdj és bizva-bízzál“, de ez ígéknek, épen azért, mert örök igazságot hirdetnek, megvalósíthatást csak oly intézmény nyújthat, mely maga is örök: a templom, a vallás!

IV. Tóth Bagi István pályázata.

Címe: A jugoszláviai magyar ifjúság kulturális feladatai.

Van valamelyes logikai, szillogizmus-szerű következetesség és következtetés, melyek révén pályázó a választ keresi és megtalálni véli témájára.

Így: 1. Hányan vagyunk? 2. Mit akarunk?

Miután e két kérdésre megadta „egyéni“ válaszát, ugrásszerűen teszi fel a 3-ik kérdést: „Milyen a mai magyar ifjúság?”

Ennek vázolásánál összekeveri és összetéveszti a kultúrát a gazdasági problémákkal és elméletekkel, sőt politikai irányzatokkal.

A várt választ konkrét javaslatok megjelölésével hiába keressük. E helyett ismét csak ifjúságunk fogyatkozásait, járatlanságát stb. jellemzi.

V. Dudás Tibor orvostanhallgató pályázata.

Címe: A délszlávországi magyar ifjúság helyzete és feladatai.

Dicséretes helyességgel adja ön maga témája fejtegetésének hármias felosztását:

„Ifjúságunk helyzetének és feladatainak boncolgatásánál vizsgálódásunk három irányú kell, hogy legyen: erkölcsi, szellemi és gazdasági“.

Jelentőségek és értékek szerint következnek eme felsorolásban az egyes tényezők. A kidolgozásban mégis első helyre szökik a „gazdasági“ szempont. Ezzel foglalkozik a legrészletesebben is, mert a jelen gazdasági krízisben véli fellelhetni az erkölcsi és szellemi életnek oly visszataszító elesettségének okát napjainkban.

A részletes felsorolások bizonyítják, hogy tisztában van témájával, a mai gazdasági krízis megoldatlan problémáival, az erkölcs és szellemi élet minden terén jelentkező dekadenciával és leromlottsággal s látja, hogy mindezek fokozott veszedelemmel emésztik épen kisebbségünket.

Páratlan, mert fáradhatlan megfigyelése révén egyetlen egyszer sem csalódik a diagnózisban s így teljes biztonsággal mutat rá a gyógyulást osztogató feladatokra és intézményekre.

Ez az igazi fajszeretet: észrevenni az erényeket, de rámutatni a hibákra is, ezek kiírtásán fáradozni, hogy leszegényedett sorban és sorsban is fennmaradhassunk és elkerülhessük az oldott kéve tragédiáját.

Megbecsülhetlen értéket ad e pályázatnak épen az a lángolva égő fajszeretet, mely valamennyi sorából felénk világít és ránk melegít.

E szent tűznek fényében jól esett e munkát olvashatnom s lángolásában érett meg ítéletem: ez a pályamunka megérdemli a győzelmi babért s írójában kisebbségünk egyik igaz gyöngyét köszöntöm. *Dr. Kováts István*, prelátus.

*

A bíráló-bizottság munkájának befejezése után megállapítottuk, hogy az:

E-vel jelölt munka írója:

Dudás Tibor orvostanhallgató, Zagreb, munkáját „A délszlávországi magyar ifjúság helyzete és feladatai“ a bizottság egyhangúlag az első díjjal jutalmazta.

A D-vel jelölt munka írója:

Tóth Bagi István hírlapíró, Subotica, munkáját „A jugoszláviai magyar ifjúság kulturális feladatai” a bizottság egyhangúlag a második díjjal jutalmazta.

A C-vel jelzett munka írója:

Lévay Endre egyetemi hallgató, Subotica, munkája „A mai ifjúság helyzete és problémái”.

A B-vel jelzett munka írója:

Schwarzer Gyula okl. jogász, Senta, munkája „A jugoszláviai magyar kisebbségi ideológia és a parasztkérdés”.

Az A-val jelzett munka írója:

Wambach László műesztergályos, Vel. Beckerek, munkája „A jugoszláviai magyar ifjúság problémái”.

Az A-val, B-vel és C-vel jelzett tanulmányokat a bíráló-bizottság, mivel több díj nem volt, csak dicsérettel jutalmazta.

A bíráló-bizottság munkájához hozzáfűzni valónk nincsen. Örömmel állapítjuk meg, hogy a pályázat nem volt meddő. Őt pompás értékes tanulmányt eredményezett, melyeket ha nem támadnak nyomda-technikai akadályok a Híd lapjain fogunk az olvasóinknak bemutatni.

A pályázat jelentőségét természetesen nem a számszerű eredményben látjuk, hanem abban a tényben, hogy egy ügy kereteiben tudtuk egyesíteni az összes délszlávországi magyar fiatalokat. Hívásunkra pompás erőteljes fiatal hangok feleltek, melyek világosan mutatják, hogy az ifjúság tudja, hogy benne és vele: probléma lett egy egész nemzedék; tudja, hogy életformák lettek általa problémákká; tudja, hogy ő a jövő és ő kisebbségünk életének legérzékenyebb kérdése; tudja, hogy tőle függ az eljövendő magyar nemzedékek sorsa. Féltő aggodalommal vizsgálja, vajjon kellőképpen vagyunk-e felkészülve arra a nemzedékcserére, mely mint villám, váratlan gyorsasággal elodázhatatlanul fog beköszöntení néhány év múlva. Tudatossá váltak előttünk feladataink és hiszünk az ifjúság örök teremtő erejében, mely megajándékoz bennünket kellő harcosokkal.

Jelentésünket a hála és köszönet szavával fejezzük be. Köszönetet mondunk a bíráló-bizottság tagjainak, hogy kérésünkre a legnagyobb előzékenységgel tapasztalatokban gazdag életük egész tudásával szolgálták pályázatunk érdekét.

Végül hálával és köszönettel emlékezünk meg Kelemen János hírlapíró, laptulajdonos úr áldozatkészségéről, mely lehetővé tette és életre hívta az egész pályázatot. Bár találna nemes példája követőkre.

Szerkesztőség

A délszlávországi magyar ifjúság helyzete és feladatai*

Az ifjúság szóra önkénytelenül is valami fenséges magasba lendülés vesz erőt az emberen. Az élet nemesebb rendeltetéseibe vetett fanatikus hit, a törhetetlen akarat, az újra és újra előre vetett cél felé való, akadályt nem ismerő törekvés, a mindenkitől észrevett, de eddig még senki által meg nem magyarázott jelenségek és folyamatok összességének, magának az életnek, ennek a csodálatos nagy titoknak a fogalma és szüntelen tovább égése kristályosodik ki az ifjúság szó jelentésében.

Amikor a délszlávországi magyar ifjúság helyzetével és feladataival akarok foglalkozni, akkor az egész idő alatt fenn kell tartanom az ifjúság fogalmának — e fölemelő érzését. Fönn kell tartanom, mint a legfőbb erkölcsi alapot, amely életünk minden mozzanatában, úgy küzdelmünkben, — mint sikereinkben, a legfőbb segítő forrásunk lehet. Saját helyzetünkkel és feladatainkkal való foglalkozásom közben nagyon sokszor találkoztam olyan jelenségekkel, amelyekre kínzó gyötrelmem markol a magyar lélekbe és a keserűség könnyei homályosítják el az ember szemeit, de pár pillanatnál sohase tartott tovább ez a bénító ellágyulás, mert az ifjúság örök teremtő erejében vetett mélységes hitem a pesszimizmus legsötétebb jelenéből is az optimizmus legragyogóbb jövőjébe emelt.

Ifjúságunk helyzetének és feladatainak boncolgatásánál vizsgálódásunk három irányú kell, hogy legyen: erkölcsi, szellemi és gazdasági. A sorsnak kényszerítő súlya egyiknek sem engedhet a másik előtt elsőbbséget, de azért talán mégis a leghelyénvalóbb, ha először az általános gazdasági helyzetet vizsgáljuk meg. Én se mondhatok újat, amikor azt mondom, hogy a mai magyar ifjúság gazdasági helyzete szinte türhetetlenül nehéz. Ma úton-útfélen egyebet se hallunk, mint a nehéz gazdasági válságról beszélni. Ez általában világjelenség. Ezen világválság következményeit azonban sokkal súlyosabban fogja érezni egy rendezett körülményeire és életmódjára szabott gazdasági rendszerből új államba és ennek új

* A fenti tanulmány a pályázat nyertese. A második díjjal jutalmazott munkát a következő számunkban hozzuk. (Szerk.)

gazdasági viszonyaiba szakadó félmillió kisebbség. A gazdasági helyzet súlyossága pedig még hatványozottabban érinti a magyar kisebbségi ifjúságot. Az öregebb nemzedéket már mintegy megállandottabb anyagi viszonyok és életlehetőségek között találta a súlyos gazdasági válság. A fiatalabb nemzedéknek azonban az életlehetőségek megteremtése lelegején kell a legnagyobb anyagi nehézségekkel küzdenie. Ez a helyzet ad legtöbb okot újabban az „Apák és fiúk” örök problémáinak mind gyakoribb fölmerülésére. „Félre az öregekkel, helyet az ifjúságnak!” ilyen és ehhez hasonló jelszavakat gyakran hallhatunk ma a szélsőségesen türelmetlen ifjúság részéről. A megélhetést, az életet mintegy ösztönszerűleg biztosítani igyekvő törekvésnek ezen féktelen kifakadása, habár önzéssel telített is — nem egészen új és nem is lehet meglepő. Hisz már az ókori fiatalság is elkeseredetten kiabálta: „Lexagenarios de ponte”. — Tiberisbe a hatvanévesekkel. A fiataloknak ezt az életbiztosításáért való lelketlen túlekedését legmegkapóbban Müller Kálmán a következő képpel fejezte ki: „A sivatagban haldoklik egy eltévedt ember; feje fölött kering a keselyű és lekiáltt: „Oepeche toi! . . . j' ai faim!” — Siess a meghalással, éhes vagyok.

Lássuk azonban közelebbről azokat az okokat, amelyek az elkeseredett ifjúságot anyagi nehézségei miatt ilyen súlyos, de semmiesetre se jogos kifejezésekre ragadják. Vizsgáljuk meg első sorban is az értelmi ifjúság helyzetét. Vannak saját portáinkon is körülmények, amelyek ez alkalommal nem hagyhatók figyelmen kívül. Itt nem szólhatok ugyan nagyobb általánosságban az egész Vajdaságról, de öt-hat kisebb várost és községet, elsősorban saját szülőhelyemet Sztaribecsejt említhetem, ahol még vannak kizárólag magyar érdekű és jelentőségű hivatalok (kereskedelmi, ipari vállalatok és pénzsegély-szövetkezetek), amelyekben helyeket kizárólag olyan emberek töltek be, akik tisztességes nyugdíj mellett tekintélyes magánvagyonnal is rendelkeznek; akiknek már a gyermekeik is tekintélyes állású emberek és így a családfenntartás se kényszeríti őket az álláshalmozásra — úgy, hogy az ilyen esetekben teljesen jogosultnak látom a fiatalság elkeseredését. Nem könnyebb az eddigiekben vázoltaknál az iparos, kereskedő és főleg földműves ifjúságunk helyzete se. Sőt talán annyival nehezebb is, hogy a kisebbségi életben felmerülő nehézségeken kívül legelső sorban szoros összefüggésben van az általános gazdasági világválsággal. A technokrácia, amely a technikának a közéletre gyakorolt fontosságára mutatott rá, nagyon lesújtó adatokat hozott a felszínre: ezek szerint az Egyesült-Államok összes mezőgazdasági munkáit, amelyek száz év előtt hatmillió embernek adtak kenyeret, a mai modern gépekkel négyezer ember is elvégezhetné; a birodalom téglaszükségletét mindössze tíz gyár összesen száz munkással fedezhetné; egy modern izzólámpakészítő gép percenként ötszáznegyven égőt készít, ami tízezer munkás teljesítőképességének felel meg. Egy automobil előállításához huszonöt év előtt, még mintegy kétezer munkaórát vett igénybe, ma átlag kilencven óra alatt be-

fejzeik azt. Az új centrifugális öntőgépek húszperc alatt készítik a kéttonnás acélágyút, amelyen azelőtt félévig is elfürogtak. A technika sokkal gyorsabban fejlődött, mint az emberi lélek. Mert csakis az értelemre nehezedő lelki nyomorúságnak és fejletlenségnek a következménye a világ hibás organizációja minden nyomorával együtt. Felháborító, hogy a mai forgalmi lehetőségek mellett egyik helyen eléggessék, vízbehányják a fölösleges bűzát, kávé, gyapotot, kivágják a termő gumifákat, másut pedig éhség tizedeli az emberek rongyos millióit; vagy mint űzött vadak kénytelenek otthagyni az ősi rögöt és az otthont, faluról városra, országról országra bolyongani, hogy az elvesztett otthon és barázdák helyett legalább egy falat kenyeret találjanak.

A legnagyobb hiba, hogy az ember alkotása, a gép diktatórikusan elnyomta alkotóját, elnyomta magát az embert. Az emberiség egy nagyon kis százaléka nem engedi, hogy a gép egyetemesen szolgálja a közcélt.

A gép helyes organizáció mellett, mint az ember igazi szolgálja Eldorádóvá varázsolhatná a földet minden ember részére, de a ma uralkodó helytelen organizáció mellett csak a legnemesebb emberi tulajdonságokat teszi tönkre; elnyomja az emberszeretetet, a megfontoltságot, az önzetlenséget és igénytelenséget erkölcsi értékeit. Elsősorban ennek az egész világot átfogó hibás organizációnak a helyi jelensége a mi földműves és iparos ifjúságunk súlyos helyzete is. Ilyen körülmények között nem csodálkozhatunk, hogy a fiatal magyar gazda talpa alól lassan kicsúszik a föld. Itt se lehet elhallgatni azokat a szomorú tényeket, amelyek saját hibáink folytán szaporítják kisebbségi életünk szomorú drámáit. Mert sajnos akadtak olyan magyar emberek is, akik a parasztság-nak ezt a súlyos anyagi helyzetét a kisebbségi magyarság jelszava alatt üzleti ügyeik érdekében még jobban aláásták. Nem nagy ugyan a kisebbségi magyar kézen forgó tőke, de mégis számtalan esetet tudok, amikor tisztán magyar pénzsegély-szövetkezetek rántották ki a magyar paraszt alól a földet, vagy iparos kezéből a szerszámot. Huszonöt százalékos kamat mellett adtak legtöbb esetben a megszorult kisgazdáknak kölcsönt. Ha négy év után kamatokból visszakapták a tőkét, többé nem igen csináltak lelkiismereti kérdést a dologból, hanem ha az illető csak a legkisebb fizetési nehézségekkel is küzdött, rögtön árverést kértek és a részükre ebben az esetben már az se volt rossz üzlet, ha féláron adták el a dobra került jószágot. De különösen nem volt rossz üzlet azért, mert legtöbb esetben a szövetkezet valamely vezető tagja vette azt meg.

Túl messzire vezetne a kisebbségi magyar paraszt és iparos nehéz gazdasági helyzetének, ami ma már mindennél inkább ifjúsági helyzet is, részletesebb fejtegetése, azért inkább rátérek kulturális helyzetünkre.

Ennek vázolásánál is sokkal nagyobb súlyt fektetek azokra a sajnálatos jelenségekre, amelyeknek szintén mi magyarok vagyunk

az okozói, sokkal inkább, mint a többségi hatalom törvényei. Bár iskoláink és népművelési ügyeink tekintetében sok esetben az államtól is lenne követelni valónk, a saját mulasztásainkból eredő hibák nagyobb veszélyt jelentenek. Két esetet szeretnék elmondani annak a jellemzésére, hogy egyesek, akiktől a magyarság mindekelőtt kellene, hogy példát lásson, milyen könnyelműen fogják fel legszentebb ügyeinket. Sztáribecsejen történt meg mind a két eset. Két-három barátommal sétáltam az utcán, amikor észrevettem egyik ismerősöm kisleányát, aki két másik kisleánnyal játszadozott. Mind a három kisleánynak az apja független állású magyar ember. Közülük egyik a magyarság köz- és kulturális életében jelentékeny szerepet tölt be. Több, mint tíz percig kísértük figyelemmel ezeket a játszadozó magyar gyermekeket és a tíz perc alatt még csak véletlenül se ejtettek ki egyetlen magyar szót sem, hanem egész idő alatt szerb nyelven beszélgettek egymás között. Magán ezen nem lehet annyira csodálkozni. Hisz a gyerek lelke ebben az időben legfogékonyabb. Államnyelvű elemibe járnak, így nekik már könnyebb, ha játék közben szerbül beszélgetnek. Hanem azon igenis csodálkozhatunk és joggal kérdezhajtuk, hogy miért nem járnak ezek a szintiszta magyar fiúk magyar elemi iskolába, mikor ilyenek is vannak. Szinte kifejezhetetlen a magyar értelmiség ilyen példaadásának kisebbségünk nagyobb tömegeinek faji öntudatára gyakorolt demoralizáló hatása.

Az egyik barátom tanyáján történt a másik eset. Ebéd után az egyik béresnek a kisleányát megkérdeztem, hogy hanyadik osztályba jár. „Majd most mék a harmadikba”, hangzott a felelet. Nyílt eszű kisleánynak látszott; látni akartam, hogy tud olvasni. Odanyújtottam neki a kezemben tartott újságot és kértem: kis öcsém, olvassál nekem pár sort ebből az újságból. A gyerek elveszi az újságot, nézi — de idegenül rázogatja fejcskékjét és azt mondja: „bácsi én ezeket nem tudom olvasni, mert szerb iskolába járok és ott más-milyenek a betűk”. Másnap felhoztam az esetet az édesapjának, szemrehányóan kérdezve, hogy miért nem adja magyar elemibe a fiát. Erre ő a legnagyobb meglepetésemre a következőleg indokolta meg az esetet: „az urak mindig követelik a magyar iskolát, de ők mégis mind szerb iskolába adják a fiaikat, hogy így könnyebb lesz a soruk. Ők csak azt akarják, hogy a szegény ember gyereke maradjon buta, de hát mért ne tehetné a szegénye is azt, amit az urak”. Többet nem igen tudtam erről a tárgyról ezzel a szegény magyarral beszélgetni.

Pataki Istvánt, aki még egy szót sem tud magyar anyanyelvén kívül, de akinek a fia már jobban fog tudni szerbül, mint magyarul, úgy sem tudtam volna meggyőzni. Ő, ez a szegény rögöttúró magyar sokkal kevésbbé bűnös, mint azok, akik erre neki példát adtak.

Amikor az idej iskolai év elején Szomborban egyik barátom mesélte, hogy mennyi utánjárásukba került, amíg a magyar szülöket rávehették, hogy magyar elemibe irassák fiaikat, mert máskép

létszám hiányában bezárták volna az összes osztályokat, ezen előzmények után már nem is tudtam csodálkozni.

A magyar ifjúság műveltségi helyzete visszaesésének egy másik főokát a középiskolák visszafejlődött nevelőhatásának tulajdonítom. A középiskolák nevelőhatásának nagymérvű visszafejlődése különösen érezhető az egyetemre kerülő ifjúságnál. Franciaország 1932-ben megkezdte a középiskolákban visszaállítani a régi klasszikus nevelést, a latin-görög baccalaureatusnak a megszerzését a legtöbb középiskolában ismét kötelezővé tették. Ennek következménye pedig az, hogy an-ethikai tömegek lepik el a pályákat, ami az értelmi osztály elproletárizálódását vonja maga után. Azért nem is kell annyira csodálkoznunk, ha azt halljuk, hogy a jogászok csálnak az igazságkeresés közben, vagy hogy az orvosokból aborteurök, hamisbizonyítvány kiállítók, narkotikummal üzérkedők lesznek, akik üzletté alacsonyítják a hivatást és élnek a visszaélésből.

A társadalom általános lelki labilitásának és züllöttségének aggasztó tünetei jelentenek szintén óriási veszélyt ifjúságunk egészséges szellemi fejlődésére. A társadalom erkölcsi lerongyoltsága alatt a napjainkban mindjobban térthódító szenvedélyeket értem. Az annyira elterjedt miszticizmus, a hedonizmus, a sportőrület, a sex-appeal és nuditás kultusza, a családi intézmények megrendítése tartozik ebbe a csoportba. Bécsben és Grácban ezerszámra sterilizáltatták magukat az emberek, hogy nemi életüket nemtelenül élhessék. A családi kapcsolatok meglazulása előbb-utóbb a társadalom szétesését vonja maga után. Az egyke-rendszer divatja a népesség degenerációját szüli, hiszen legtöbb esetben csak a jobb rétegeket pusztítja, míg a züllöttek tovább burjánoznak. A meztelesség kultusza a nemi promiszknításnak a melegágya, főoka a syphilis újabb nagymérvű térhódításának. A túlságba vitt sport, egy bizonyos fokon szenvedélyes örületté lesz és elvadítja — eldurvítja az ifjúságot. A gyöngye ember gyöngéd is szokott lenni. Vagy elképzelné-e valaki Schopint, Keyront, Schillert, Madácht és Tompát mint boxbajnokokat. Ezek az általános világi jelenségek nagyban éreztetik hatásukat a mi ifjúságunknál is. Nagy és káros jelentőséggel bírnak ifjúságunknak úgy szellemi, mint gazdasági, de különösen népegészségügyi és szociális szempontjaiból.

Iparos- és földműves-ifjúságunk legnagyobb részét már 16 éves kortól kezdve már a kocsmákban és éjjelimumatókban találhatjuk, ahol alkohollal és füsttel a fejlődésnek éppen ebben a legérzékenyebb korában készítik elő magukat a tuberkulózissal való fertőzésre. A fölvilágosítatlan és siralmas anyagi körülmények között élő 17—18 éves fiatalok nagyrésze már két-három éven keresztül gyógykezelés nélkül hordozza és terjeszti a legváltozatosabb nemibajokat és a tuberkulózis csiráit. Se egy ilyen szűk keretek közé szabott pályamunka, se az időm nem engedi meg, hogy ifjúságunk helyzetét egyéb megnyilvánulásaiban is tovább boncolgassam. Az a pár szempont és mozzanat, amit itt felhoztam,

azt hiszem elég beszédesen igazolja, hogy a délszlávországi magyar kisebbségi ifjúság helyzete sokkal súlyosabb, semhogy sokáig gondolkozhatnánk, hogy mit kellene a javítása érdekében tennünk.

A kíméletlen gazdasági válság által rendszertelenített és veszélyeztetett élet védelmeztetése érdekében a legteljesebb öntudatos cselekvésre kell, hogy sarkalja az egész ifjúságot. Nem tudom itt eléggé hangsúlyozni, hogy mit jelentene a saját erőnkre és annak kifejlesztésére való ráeszmélésnek tudata, mint olyan erőkre való ráismerés, amelyekre egyedül vagyunk utalva.

A munka oroszlánrészét mindenesetre a szabadpályákon levő értelmi ifjúságnak kell vállalni. Ez az értelmi ifjúság saját anyagi helyzetét azzal könnyítheti, — megélhetési lehetőségeit azzal biztosíthatja, ha a diszparitásban, amely a szabadpályákon levők között lenni szokott, a mérleget a saját oldalára tudja billenteni. A mérnök, az orvos, a jogász, aki fix elhelyezkedési lehetőségekre nem számíthat, csak akkor érvényesülhet, ha képzettség tekintetében minél versenyképesebb. A nehéz versenyt követelő gazdasági helyzet, a kisebbségi élet ezerarcú egyéb nehézségei egy fiatal, józan, nagyfelkészültségű, akarni és dolgozni tudó, minden anyagiassal fogástól mentes, altruisztikus értelmi nemzedék megteremtését parancsolja. Ez a fiatalabb értelmi nemzedék kell, hogy fajunk minden rétegének védelmezője és segítője legyen a gazdasági élet nehézségeinek leküzdésében, vagy enyhítésében, ha csak annyiban is, amennyit ebben a tekintetben a nagy világgazdasági nehézségektől függetlenül a saját erőnkől megtehetünk. Azért a magyar egyetemi ifjúságnak, vagy fiatal magyar diplomásoknak minél előbb be kell kapcsolódnia a magyar kisebbségi élet minden mozzanatába. Vajdaságban, ahol bármily alapon szervezett magyar egyesületek vannak, (iparos vagy földművesifjúsági, vallási egyesületek vagy olvasókörök) az egyetemi ifjúság nagyon sokat tehetne kisebbségi kultúránk érdekében. Ilyen irányban kell elsősorban keresni azt a pontot, ahol az értelmi ifjúság döntő jelentőséggel kapcsolódhat bele a kisebbségi életbe.

Meggyőződésem szerint ugyanis, népünk, kultúránk érdekében a leglelkesebben vállalt küzdelmek is csak akkor lehetnek eredményesek, ha ezt kisebbségünk minden rétegére kiterjesztjük. Természetes, hogy ezen terveink és küzdelmeink anyagi és erkölcsi feltételeit mindenkor a magyar kisebbség nagyobb tömegeinek áldozatkészségéhez és teljesítőképességéhez kell mérnünk. A közös érdekeinket egyaránt felfogó, megértő és ezekért áldozni tudó egyetemes kisebbségi magyar léleknek a megteremtése tehát a legfőbb ifjúsági feladat. Ennek a munkának az elvégzése, az ehhez szükséges pozitív eszközöknek és erőknek a felkutatása legyen az igazság felismerésének pillanatától kezdve, ne csak a legfőbb feladat, hanem a legszentebb ifjúsági — magyar kötelesség is.

A magyar egyetemi ifjúságnak kell befolyásolni a magyar közvéleményt, hogy ez ne legyen közömbös kulturális kérdéseivel szemben. Legelsősorban kellene gondoskodni arról, hogy a nép

szélesebb rétegei komoly tárgyú irodalmi és ismeretterjesztő magyar könyvekhez jussanak. A folyóirataink inkább csak az értelmiség kulturális szükségleteinek kielégítését szolgálják. A nagyobb tömegek szükségleteit a minél előbb és minél több helyen felállított népkönyvtárakkal szolgálhatnánk legjobban. Feltétlen szükségesnek tartanám, hogy a magyar nép minden évben, ha más nem, legalább egy jó magyar szellemben szerkesztett naptárt kapjon a kezébe. Ez fontos volna azért is, mert a magyar parasztnak egész éven keresztül legbecsesebb könyve a naptár.

Az értelmi ifjúságnak kell felhívni a figyelmet arra, hogy a magyar család ma már az egyetlen s legszentebb iskola ez az egyetlen meghitt kör, amit sohase lehet bezárni se politikai érdekekből se egyéb okokból, amit csak a magunk közömbössége és nemtörődömsége veszíthet el.

Természetes, hogy az itt felsorolt helyzetnek és feladatoknak is nagyon sok érintkező pontja van az öregebb nemzedék életében is. A kisebbségi sors kényszerítő követelménye parancsolja, hogy félretegyük az „Apák és fiúk” megnemértését, mert feladataink csakis a sorsközösség egyenlő és tudatos vállalásával, — öregek és fiatalok közös munkájával nyerhetnek sikeres megoldást.

Dudás Tibor

**A „Híd” a vajdasági magyar fiatalok
egyedüli sajtóorgánuma!**

A bácskai kisbirtok fejlődése és mai helyzete

A kisebbségi magyarság legfontosabb kérdése a gazdasági helyzete, amellyel kulturális fejlődése a legszorosabb összefüggésben van. Az itteni magyarság csak akkor folytathat öntudatos, kultúrájában csorbitatlan kisebbségi életet, ha gazdaságilag szilárd alapokon áll. Rendkívül súlyos feladata volna a vezetőknek az, hogy a kisbirtokosokat, a kisgazdákat megmentsék az elszegényedéstől, mert a kisgazda birtokával együtt könnyen elvesztheti erkölcsi talaját is. Ez a feladat hatalmas arányú, amely óriási munkabírást, alapos tudást és fanatikus lelkesedést kíván. A megoldásnál önként kínálkozik az eladási, beszerzési és hitelnyújtási szövetkezetek rendszere. A szövetkezeti rendszer bevezetése munkájának nagy része a kisebbségi viszonyokban nevelődött, és az ezekhez a viszonyokhoz edződött új nemzedékre hárul, ezért ennek a nemzedéknek teljesen meg kell ismernie a kisbirtokos paraszt-osztály helyzetét.

A Vajdaság kisebbséglakta vidékein nemcsak most, a agrár-reform végrehajtása után nincs igazi nagybirtok (500 holdon felül) hanem még a háború előtt is aránylag itt volt a legkevesebb számú és legkisebb terjedelmű latifundium. Ez azt jelenti, hogy a föld túlnyomórészt a kisbirtokosok kezében van, ami a földművesek *lelkiismeretes szakképzése* mellett a legegészségesebb földbirtokpolitika.

Annak, hogy ezen a vidéken számbelileg nagyon megerősödött a kisbirtokos osztály és a nagybirtokosok nem foglaltak el túl nagy teret, a történelemben messze visszanyúló okai vannak. Ezek a következők: A törököknek előnyomulásukban a Duna-Tisza köze volt a főországút és így gyakori átvonulásuk alkalmával teljesen tönkretették ezt a vidéket. Már első betörésük idején, 1526 szeptemberében, a mohácsi csata után teljesen pusztává tették Bácskát. A lakósságot lemészárolták, elkergették, vagy rabszjira fűzve elvitték, a vagyonát elharácsolták és a kifosztott falvakat, templomokat felgyújtották, hogy a kereszténységnek nyoma se legyen többé. Így állott ez a vidék másfél századig és amikor a szentai csatavesztés után a XVII. század végén a törökök kiszorultak a Bácskából is, csak akkor kezdett újra benépesülni az elvadult tájék. Az évszázadokig pihentetett, még legelőnek is alig használt dús televényföld vonzotta a jövevényeket, de alig népesült be úgy ahogy ez a vidék, máris új, pusztító hadjáratok színtere lett. 1703-

ban megkezdődtek a kuruc harcok és mivel a déli részek határőrei hűek maradtak a bécsi kormányhoz, Bácskára újabb keserves esztendőket következtek. Nagyobb, tervszerű hadjárat nem folyt ezen a vidéken, csupán kisebb portyázó csapatok vágattak át, a legtöbbször „büntetőexpedíciók” (amint ma neveznék) sanyargatták a lakókat, de ezek a portyázások aztán alaposabb pusztításokat végeztek, mintha nagy és fegyelmezett hadsereg végzett volna hadműveleteket.

A dolog a következőképpen történt: Miután Rákóczi nem tudott megegyezni a határőrökkel, akik többek között Baján, Szomborban, Szuboticán, Szentán, Martonoson és Petrovaradinban székeltek, megkezdődött közöttük a háborúskodás. Ez abból állott, hogy a határőrök gyakran ráütöttek a kurucok által védtelenül hagyott Kecskemét, Cegléd és más kiskünsági városokra, azokat megsarcolták és azután könnyű lovaikon hazavágtattak. Erre a kurucok is összeszedelőzködtek és lenyargaltak Bácskába, ahol ugyanúgy pusztítottak, mint a határőrök. A granicsárok, ha kisebb számban voltak, egész háznépükkel együtt lemenekültek Noviszádig, Petrovaradinig és amikor az ellenfél visszavonult, ők is visszatértek előbbi lakóhelyükre, mintha mi sem történt volna. Az ilyen kölcsönös portyázások nagyon gyakran fordultak elő és azt eredményezték, hogy Bácska abban az időben még inkább kipusztult, mint a törökök alatt.

A szatmári békekötés után a XVIII. század elején újra kellett telepíteni az egész Bácskát. Azok a régi magyar családok, akiknek a mohácsi vész előtt itt birtokuk volt, szörványosan megkísérelték, hogy kétszáz év eltelte után ismét elfoglalják földjeiket, de ez csak gyenge szélmalomharc volt az idővel és a bécsi hatalommal szemben, mert sem elegendő hiteles okmányt nem tudtak felmutatni követelésük alátámasztására, sem hatalmuk nem volt a követelés foganatosítására és végül a kései ivadékok maguk sem tudták már bizonyosan, hogy merre is feküdt az ősi birtok. Hiszen az idő nemcsak az embereket sodorta el, hanem sok helyiségnek a nevét is kitörölte az emberek emlékezetéből, vagy a legenyhébb esetben megváltoztatta a falvak neveit és határait.

Igy a mohácsi vész előtti nagybirtokos nemesség eltűnt erről a vidékről. Új nagybirtokok egyelőre nem képződhettek, mert az egész megye katonai igazgatás alatt állott és az a határőrök használatára tartotta fenn a földeket. Nagybirtokok csak egyes városok körül képződtek, de a tulajdonos nem magánszemély, hanem a város volt. Óriási földbirtokkal rendelkeztek pl. Szubotica és Szentavárosok. Ezek a nagybirtokok úgy keletkeztek, hogy a város (pl. Szubotica) körül lévő apró községek vagy puszták lakói a gyakori ellenséges (török) betörések miatt a XVII. század végén a városba költöztek, ahol támadás esetén könnyebben védekezhettek. Ezek később állandóan a városban laktak, de korábbi pusztán maradt lakóhelyük földjeit még mindig ők használták (nyájukat legeltették rajtuk). Így aztán ezek az egykori községek, puszták a város bir-

tokába kerültek. Szubotica egymaga 12 hatalmas pusztához jutott hozzá ilymódon amelyekben csaknem kivétel nélkül virágzó községek állottak a mohácsi vész előtt. Tavankút, amely ma is Szubotica egyik népes pusztája, a mohácsi csata előtt nagyobb község volt, mint az akkori Szubotica. Ugyanigy jelentékeny helység volt 1526 előtt Pálegyháza (Palics), Veresegyháza (Verusics), valamint Szentá határában Tornyos, Kevi stb.

Jelentékeny nagybirtokosok tehát csakis a városok lettek. A városok birtoka pedig a népesség gyarapodásával folyton aprózódott. Hozzájárult a városok földjeinek feldarabolódásához az is, hogy a pusztákat lassanként betelepítették és a telepeseknek örök áron eladták a földet.

De nemcsak a városok telepítettek, hanem a királyi kamara, a kincstár is igyekezett benépesíteni a pusztán maradt falvakat. Így 1720 és 1780 között a már itt levő szerbek, bunyevácok és magyarok mellé még magyarokat, szlovákokat, sokacokat és németeket hoztak. A telepések kisbirtokokat (egész, fél és negyedtelkeket) kaptak és jelentős közteherviselési (adó, jobbágyi szolgálat) kedvezményhez jutottak.

Igy, a telepítések révén erős kisbirtokos osztály alakult ki, amely a legtöbb községben egyedüli ura volt a földnek. Az ide-telepített jobbágyok, még mielőtt 1848-ban a jobbágyfelszabadítás megtörtént volna, már viszonylag szabadok voltak, mert saját földbirtokkal rendelkeztek.

Nagybirtokok, latifundiumok nem keletkeztek. Mire ez a vidék már teljesen megszabadult a török becsapásoktól, a föld kisbirtokosok kezére került és a jobbágy-korszak lassan vége felé közeledett.

A bácskai földnek a föntiek ellenére is csak viszonylagosan volt nagyrésze kisbirtokosok kezében, mert a városok és egyes községek hatalmas pusztaságokkal rendelkeztek.

A legismertebb bácskai nagybirtokok (Lelbach és Fernbach birtokok stb.) a múlt században alakultak. Dúsgazdag kereskedők több ezer hold földet vásároltak a kincstártól és utódaik már csak a földbirtok kezelésével foglalkoztak. Ezenkívül más foglalkozású meggazdagodott emberek is vásároltak hatalmas földbirtokokat, de hatalmas kiterjedésű latifundiumok nem keletkeztek. A Bánátban más volt a helyzet. Ott óriási kiterjedésű nagybirtokok keletkeztek és ennek hátrányát ma is érzi a kisebbség. (Pl. Padej község lakossága a régi nagybirtok miatt túlnyomórészt földnélküli zselélekből áll).

Megbízható kimutatás hiányában csak következtethetünk arra, hogy a kisebbségi földművesek 35—40 százaléka 1—60 holdas kisgazda; 5—10 százaléka 60—200 holdas középbirtokos és 50 százaléka földnélküli napszámos, zsellér.

A közép- és kisbirtokos osztály az utóbbi két évszázad alatt nagyrészt megtartotta a földjét, vagyis nem ment tönkre, nem kényszerült eladni az ősi földet. (Érdekes és igen tanulságos lenne régi hivatalos aktákban utánanézni, hogy milyen volt a föld elosz-

tása az egyes családok között pl. száz évvel ezelőtt és mennyiben változtak azóta a birtokviszonyok). Ilyen nagyarányú tönkremenési folyamatra, ami az utolsó öt-nyolc év alatt történt, talán még nem volt példa az utóbbi 200 esztendő alatt.

A zsellérosztály tehát nem az elszegényedett földbirtokosokból alakult, hanem a magva már a telepítések idején is együtt volt azokban a szegény emberekben, akik nem tudtak földet vásárolni, hanem beérték egy-egy házhelynek való parcellával.

(Folytatása a jövő számban)

Tóth Bagi István

Az utópiákról

Az utópia tulajdonképpen reális, égető szükséglet helytelenül elgondolt eszmei megoldása. Szép benne az eszmei rész, de a gyakorlati megvalósítás feltételei sokszor a naivság, gyakran a nevetségesség határát súrolják. Az utópiák elgondolói többnyire nem is kísérlik meg irányt mutatni a kivitel felé. Csak az elgondolt nagyszerűség gyönyörű megjelenítését vélik feladatuknak. Káprázató lehetőségek megmutatásával akarnak hívőket szerezni a dolog kivitele számára. Az eszme tisztaságától bódult rajongók (akik egyébként érdekeik, gazdasági helyzetük szerint tökéletesen idegenek egymás számára, esetleg egymás ellen foglalnak állás a társadalmi életben) — hogy ezek a rajongók áldozatkészen törekedjenek valaminek az elérésére pusztán azért, mert az gyönyörű elgondolás. Persze a vége az, hogy az utópista hiába várja a hívők sikeres összefogását s keserű szájjal félrevonul, mert „nem értették meg”. Bár akadhatnak eszmei támogatói az utópia elgondolójának, de többnyire a társadalom visszairányítói közül kerülnek ki, akik az eszme megragyogtatásával — mindezt előbb-utóbb elérjük, akár szánk a sültgalambot — lefékeznek az utópiákban is felsejtett társadalmi átalakulások kényszerének meglátását és a megvalósítani igyekezők tevékenységét, s elfüggönyözik az eszmei szép ragyogtatásával a gyakorlati fontos és kivihető valóságát.

Az északi germán népek egyesülése mindig lehetetlenebbé válik a mai időkben az egyes germánféle népek imperialista törekvései miatt. A pánszlávizmus a legszebb elgondolás, az európai rokon nemzeteknél is szokatlan nyelvi és érzésszerű közelségű szláv törzsek egy hatalmas testbe emelése még mindig a társadalmi szerkezetek különbözősége miatt utópia. A pánlatinizmus elősegíthetné a nyelvben szintén közelálló latin nemzetek összefogását, megszüntetve idegenné különült részüket. Páneurópa a pángermánizmus, pánszlávizmus, pánlatinizmus összefogása lenne, hol az oly magányos és idegen idiomájú nemzetek is helyet kapnának, mint a magyar.

A páneurópai elgondolás sorsa is az utópiáké általában. Főleg

olyan elemek csatlakoztak pártfogóivá, akik a haladó szellem észrevételeit, gazdag új erejét arra használták fel, hogy a multat konzerválják. A sikertelenség alapokát könnyen fellelhetjük. Amint az egyes országok osztályrétegei között vannak kihasználók és kihasználtak, az egyes nemzetek sorsa is ugyanezt a helyzetet mutatja.

Pedig de szép gondolatokat adhat és távlatokat nyithat a mai korszak, mikor a technika legyőzte a távolságokat és a legeldugottabb faluban is négy-öt kontinens nyersanyagaiból készített ruhát hordanak, különböző éghajlatú földövek terményeit ehetik. A rádióban kontinensek kardalát zúditja a foggantyú félig körülforratása. Pósta, vasút, repülés, ruhaviselet stb. útján az általános egybekapcsolódás való tény. Egy japán tanító esperanto nyelven együtt tud rajongani a szépért egy szomáli kereskedővel vagy egy svéd munkással. Egyformán örülhet Newton, Einstein vagy Darwin tanainak. Guttenberg mester különálló betűi meghódították teljesen a világ nyomdászparát. S ma már mindenütt ismerik és olvassák a legtokéletesebő írás-alkotást a latin betűt. Európában is az új idők fejlődéseképen a nem latin betűvel írók körében is (gót, cirilbetűsök) — a latin betű ismerete általánossá vált a szükségletek hatása alatt.

Az uniformizálódott tömegélet egyformán új és alapvető fejlődése ugyanazon gazdasági körülmények ugyanazon kihatása a nemzetek között, parancsoló tényként jelzi az egyformára növekedés civilizált nagyszerűségét. Mégis a durva gazdasági erők és ebből fakadó öreges féltékeny gondolkodás, még mindig akadályozza a közeledést az európai kontinens egy történelmű nemzetei között.

*

Vannak utópiák, amelyek egyenesen a lomtárak számára születnek.

Az utópiák akkor születnek meg, — mégha lomtárba kerülés is már megjelenéskor a sorsuk — amikor már a társadalmi erők feszengenek az utópiákban is felsejtett lehetőségek és muszájok megvalósítására, s akkor jönnek ezek az utópiák, mikor még nem elég erősek a társadalomban gyülekező új erők a dolgok megvalósítására, de már felfejlődtek, már hatékony erőként léteznek, s a regresszív erőknek le kell szorítani az új törekvések jelentőségét, bár azok még (éppen a mindenkori utópiák története mutatja, de különösen társadalmi osztályok lemenő létszakaszán létrehozott utópiák) — a megvalósításra alkalmas erők, még kellő öntudatosodás híján ferde utakra el-el tévedeznek.

Megvan már a társadalmi szükségérzés a gazdaságilag alulra nyomott osztályokban, megvan az elgondolás, hogy milyen szép, milyen nagyszerű lenne, hogy az ember kiélései elé ne álljanak akadályok, a dolgozniakarás elé ne szigorkodjanak nemzetiségi vagy egyéb elhatárolások. Áhítatos vágy, hogy lehessen menni, tanulni, látni: az élet értelmét a minél több mozgási lehetőségben

látva. Mindenki otthoni nyomorúságát szívesen felcserélné kontinensekre terjedő dús életlehetőségekkel; nem azért, mert elidegenedni óhajt szülőföldjéről, ó nem, de éppen, hogy elzártságát, az elzártágból fokozódó társadalmi kisebbségtékéségét és nyomorúságot megszüntesse és egybenövegye, legalább a megértésben és egymás javainak kicserélésében, s a munka szent jog-kötelességében előbb kontinens országait és a kontinenseket később. Az igazi Páneurópa és egy ötkontinens összefogás megvalósításának lehetményese a dolgozó emberek nagy sokasága.

Az egyes nemzetek közti kapcsolatok ma már olyan mélyek, hogy minden előfeltétele meg volna a páneurópai egyesülésnek. S mégis az utóbbi években éppen ellenkező, elkülönülő irányban forr ki a polgári államélet.

A céhszisztem kontinensen át vándorló legényei annakidején félíg-meddig már megvalósították Páneurópát. Magasabbrendű fejlődésben s még szélesebb körben ennek mását kellene újra megvalósítani, a középkor tespedtségéből a napvilágra hatalmasodó aufklerista építő korszakét gazdaság-, technika- és vándortömegek kapcsolatán.

*

Minden utópia Morus Tamás Utópia-jától, Campanella Nap-államatól Coudenhove-Kalergi Páneurópiájáig, azt célozta, hogy a becsületes szándékú néposztályokat közelvigye, illetve egységbe olvassza. Csak amíg Morusnak életével kellett fizetnie elgondolásiért, addig Coudenhove-Kalergi grófnak, ennek a féljapán, félgermán fajtisztátalannak csak a csendes napirendről lekerülés jut osztályrésztül a fasciszta elkülönülésben.

Mióta az emberek rájöttek, hogy nem a mi földgömbünk a világ közepe és hogy a meglévő világrend sose a világrendek legjobbika, mióta a természettudományok ismeretével rájöttek, hogy a természetben is több a baklövés, mint a sikerült kísérlet, egyszerűval, hogy nincs a dolgoknak a priori észszerű rendje, mióta rájöttek, hogy földünkön egyedül a tudatos — de egyelőre még nem szervezett — emberi cselekedet az, ami itt-ott észszerűt is foltozott bele a természet pazarló rendetlenségébe, azóta az utópiák utópiákat követnek, hogy a rendezett észszerűség csodás lehetőségeit feltárja és az embereket az észszerű átalakítások lelkes barátaivá tegye, hogy az emberiség kikerüljön a megélhetésért még mindég ököljogos középkorából, a szinte örökösnek látszó különféle magántulajdon formáin alapuló, de az alaplényegén csak termelési viszonyaival változó középkorból, hogy végre átléphessen az új történelem produktív, észszerű társadalmába.

Egyet felejtettek ki jó ideig az utópiákból. Azt, hogy melyek azok a társadalmi osztályok, melyek számuknál, a termeléshez való viszonyuknál fogva képesek a nagy organizált átalakításra. Ezek az osztályok csak az új technikai csodák XIX. és XX. századának dolgozói lehetnek egyrésztől, másrésztől csak szinte az utolsó

évtizedekben jöttek létre annak lehetőségei, hogy minden ember füléhez, szeméhez hatoljanak a világ értelmének hangjai, betűi, az általános írni-olvasni tudás, az általános civilizálódás legfontosabb elemeivel. A ma produktív, lehet hogy átmenetileg tehetetlen és nagyrészen esetleg elnyomorodott alsóbb társadalmi osztályok a jövő viselősei, akik történelmi és egyéni kényszerűségük összesítésében megvalósíthatják az összes utópiákat, a legrégebbeket és legújabbakat egyaránt.

Csuzdi Viktor

Művészet és társasélet

Művészlélek, amelyik a magányban nevelkedett és életét magányban éli le, nem alkothat nagyot, vagy legalább is oly nagyot, mintha alkalma lett volna másokkal való érintkezés által művészi érzékeit fejleszteni.

Nincs módomban akár az irodalom, akár más művészet történetén keresztül végigvizsgálni, hány volt remete azok közül, akik halhatatlanokká lettek, de bizonyos, hogy elenyésző kis számban lehettek, szabályt erősítő kivételek. Nem újság, amit mondok: nincs tudós, aki másoktól ne tanulhatna, nincs művész, akinek más új szépséget ne mutathatna. Kellünk egymásnak, emberek, közösen vagyunk nagyok, nemcsak ha nyers erőről van szó, de akkor is, amikor szellemi erőnket akarjuk értékesíteni. Tudom, érzem, elveszünk az egyedülletben, belefáradunk saját gondolataink egyhangúságába, elhagy a kedvünk érezni, alkotni, ha emberi szájról szavunk visszhangját nem halljuk.

Igazi művészet ott teremhet, ahol a művészek állandó érintkezésben állanak egymással. Ahol létezik egy város erős központosító erővel, egy város, amelyben otthon vannak a festők, otthon vannak az írók, vagy tudományos irányban munkálkodók és érdeklődők. Ahol tudomány, vagy művészet széles folyam, hozzátartozik a városhoz, keresztül folyik rajta, hol méltóságteljesen lassú hajtású árral, hol vad örvényléssel, sebes sodrással, de ott van, visz, sodor egyre előre. Aki vele akar haladni, megtalálja, ha beleveti magát, sodorja magával ez az éltető folyam.

Könyveket láthat az is, aki egyedül van és újságokból is értesülhet a tudományos és művészeti élet folyásáról. Azt vethetik ellenem: lélekben a többiekkel tarthat, egy pillanatig sem kell távol lennie a mai világban annak, aki nem rest a dolgok fejlődését követni. Azt vallom: hiszek az élőszó erejében, hiszek a személyes érintkezés varázshatásában, hiszek, hogy gondolataink és eredményeink sikerének közvetlen észrevétele egyike a leghatásosabb buzdító erőknél. És különösen energikus természet kell hogy legyen az, aki tovább tud dolgozni, érdeklődését változatlanul ébren tudja

tartani akkor is, ha távol van mindentől, ami az ő érdeklődési körében eleven valóság.

A vajdasági magyar művészek nem találkoznak egymással soha. Soha alkalmuk nem nyílik, hogy az élőszó, a személyes érintkezés varázsereje segítségével kapjanak új kedvet a lankadó helyébe, új észrevételeket a maguké helyébe, tanuljanak új szemzőgekből nézni ismert dolgokat, vagy olyanokat, amelyekre mások hívják föl a figyelmüket s amelyek eddig elkerülték az érdeklődésük irányát. A történelmi idők királyi udvarai, az irodalmi szalónok, elmúlt idők művészeinek adták meg ezt a szinte nélkülözhetetlen feltételét a munkakedvnek. Az újabb időkben irodalmi társaságok, irodalmi folyóiratok szerkesztőségei, vagy művészkávéházak hozták össze egymással az embereket. Mindig abban a bizonyos központban, amely nekünk, vajdaságiaknak, annyira hiányzik. A világháború óta ezen a vidéken egyetlenegy városnak sem sikerült a kisebbségi magyar kultúrélet központjává fejlődnie s ha Szubotica ebből a szempontból a legerősebb is, mégsem az, aminek lennie kellene. Tudom: a probléma megoldhatatlannak látszik és fáj, hogy csak panaszkodni tudok s nem vethetek föl valamilyen ötletet, amelynek megvalósítása legalább is közelebb vinne a kívánt célhoz, de úgy látom, minden kísérlet, amely találkozásra irányulna, az anyagiak sziklakemény falába ütközik, amely falat áttörni aligha tudjuk.

És mégis mondom: kell hogy találkozzanak a vajdasági magyar írók és művészek, de különösen a fiatalok. Mert bizonyos, hogy szükségünk van egymásra. Kell, hogy találkozzanak, mert bizonyos, hogy olykor-olykor egyik-másikuk alkotó kedvét betemeti a vajdasági por és kellenek társak, akik kiségitik onnan, kell, hogy találkozzanak, mert bizonyos, hogy legtöbbjük fájdalmasan érzi az egyedüllétét. És bizonyos, hogy az első valamire való tervet sok lelkesedéssel valósítanak meg.

Kívánatos lenne, hogy mielőbb szülessen egy ilyen terv.

B. F.

„A tizenkilencedik század eszméi abba a tévhitbe ringathattak, hogy a történelem a népek biztosító intézete . . . csakhogy . . . a nemzetek életformát cserélnek, nemzeti és nemzetközi jelszavak alatt megindul a népek lökdösődése, a kiválóakat nem lehet érzelmes érvekkel elriasztani a hatalomtól, s a kiselejtezni valóak a betegek jogán nem könyöröghetik vissza magukat az életbe . . .”

Németh László: Debreceni Káté

A világ változása

A tapasztalás az élet mestere. Minél többet tapasztalunk, annál többet tudunk. Igaz, hogy a tapasztalás sokszor nem mondja meg mindjárt az igazat, mert belőle hibásan okoskodunk.

— Tudom ám, hogy mitől van a szél, a fák csinálják. Mozgatják az ágaikat és attól támad a szél, — mondja a gyerek.

Hát az igaz, ez is tapasztalás. A gyerek azt tapasztalta, hogy a szél és a lombok himbálódzása együtt szokott előfordulni. Csak az volt a baj, hogy a gyerekek nem volt elég tapasztalata. Ha ő azt is tapasztalta volna, hogy sokszor néhány száz méter magasságban nagy szél fúj, mikor lent az erdő még csendes, akkor bizonyosan nem vádolta volna meg a fákat, hogy szelet csinálnak.

Hogy az igazságot megismerjük, elég tapasztalattal kell bírunk. De egy ember élete nagyon is rövid ahhoz, hogy elégséges tapasztalatot szerezhessen magának. Ha csak annyit tudhatnánk, amennyit egy élet tapasztalata nyújthat, akkor alig tudnánk többet, mint az igavonó barom, amelyik megtalálja a jászolt, elhúzza a kocsit, ekét; siet, ha ütik, hajszojják, sőt szóra a tilosból is kijön. De sohasem jut eszébe, hogy sorsán változtasson, hogy ő fogja be az embert a fogat elé. A barom csak a maga tapasztalatát ismeri és amit tudatlanul átörökölt.

Az ember a többi állat fölé kerekedett, mert társas lény, aki nemcsak a maga tapasztalataiból okult, hanem a másokéból is. Egymásnak elmondjuk, mi mindent hallottunk, láttunk. Így tudjuk, hogy Afrikában az emberek bőre fekete, hogy Japánország is van, hol hatalmas tűzhányó hegyek tüzes lávája városokat gyújtott föl stb. Hát még aki olvasni tud! Mennyi tapasztalattal gazdagodik annak a tudása! Az írásokban és szerszámokban az egész emberiség összes tapasztalata benne van, nemcsak a mai embereké, hanem a régmúlt időké is.

Ezért van, hogy a mai képzett embernek már sok dologról elég tapasztalata van és azokban a dolgokban így az igazságot is ismeri s tőle azt mindenki megismerheti. Persze majd ezer év múlva, ha a mi unokáink tapasztalata is összegyűlik, még több igazságot is fognak ismerni. Természetesen háromezer év előtt sokkal kevesebb igazságot ismertek, mint ma és ezért hittek annyi tévedésben, babonában. Az emberiség akkor fiatal volt, mint a szelet figyelő gyermek.

De hát mire jó az igazság ismerete?

Tegyük föl, hogy este hire jön, hogy holnap hajnalban munkásokat vesznek föl a gátépítésnél. Hogy odaérjünk időre, éjfélkor el kell indulnunk. A rövidebb út a temető mellett visz el. Az a munkás, aki az emberi lélekről csak annyit tud, mint háromezer év előtt tudtak, az félni fog a megholtak lelkétől és nem mer elmenni a temető mellett, hanem inkább a kerülő úton megy. Tehát vagy elkésik, vagy már este el kell indulnia, hogy időre odaérjen, vagy el sem megy. Ellenben az az ember, aki annyit tud a lélekről, amennyit a mai tapasztalás kiderített, az bátran megy a rövid úton, mert tudja, hogy boszorkányok, test nélkül kószáló lelkek nincsenek, így nincs is mit tartani tőlük.

Az igazság tehát, mint ez az egyszerű példa is mutatja, megkönnyíti az életet. Aki az igazságokat ismeri, az azt is tudja, hogy miként kell cselekednie, hogy az mindannyiunk részére a leghasznosabb, leggazdaságosabb legyen.

*

Három-négyezer év előtt még nagyon keveset tudtak a világról. Az emberiség még fiatal volt, az írást is alig ismerte, így azt hitték, hogy minden amit látnak belőle, az csak olyan, mint azelőtt volt s amilyen örökké fog lenni, mert egy ember életében a világ dolgainak változása, valóban olyan kicsiny, hogy alig észrevehető. A föld, a hegyek, az állatok, növények, folyók, tengerek változatlanoknak látszanak.

Négyezer esztendő hosszú idő . . . Azalatt sok minden történt. Az emberi nyomorúság bányákat túrt mélyen a föld alá és csodálatos dolgokra bukkant: szénre, ami hatalmas erdők maradványa. De kicsoda csodálatos fákból állottak ezek az erdők, hasonlítottak a zsúrlókhhoz. Ma már nincsenek ilyen fák és viszont valamikor nem voltak olyanok, mint ma. Aztán csodálatos állatok csontjai kerültek elő, valódi sárkánycsontok, amilyenek ma nincsenek.

Észrevették, hogy az ekevas itt a Duna-Tisza közén apró csigaházakat vet ki, olyan csigák héjait, amilyenek csak tengerben élhetnek. Hogy került ez a sok apró tengeri lény ide?

Itt réges-régen víznek kellett lenni, hatalmas tengernek. Olvassuk az ujságban, meg könyvekben, hogy néhány száz méterre a mi homokos agyagföldünk alatt földi gáz van. Kutakat fúrnak le és gáz ömlik ki a csövön, olyan gáz, amilyent a gázgyárban szénből állítanak elő, A földgáz is szénből való. De hogyan került oda le a szén, a tenger fenekére? Hiszen a szén növényekből, fákból lesz, ha azokat, mint a szénégetők, a levegőtől elzárva elégetik.

Íme, ebből azt tanuljuk, hogy sokmillió év alatt a világ képe nagyon megváltozott. Egykor itt tenger vize borította ezt a földet és annakelőtte hatalmas, csodás leveletlen erdők borították e tájak halmait.

Ez az őserdővel fődött vidék földrengés, vagy más okok miatt lesüllyedt, a hegyek vize idefolyt, idehordta rengeteg iszapját, lassan sokezer év alatt eltemette az elöntött erdő fáit, aztán betemette az egész tengert.

Igy változott a földünk képe s változik óráról-órára. Az az erdő, melyet Angliában takart el a föld, s amelynek maradványait angol szénbányászok hoznak föl a napvilágra, százötvenmillió évig pörkölődött a föld gyomrában, amig fekete széné lett. Pedig nem akkor kezdődött a világ, mert az az erdő is soká élt. Ma sincs befejezve a világ, ma is alakul, változik.

Képzeljünk el egy óriás abroncsot. Akkorát mint a Tejút, akkorát, melynek csak kicsinyke darabját járhatjuk be és amit még láthatunk belőle, az is igen kicsinyke része. Körül az abroncsra rá van írva a világ átalakulásának története. Mondhatom-e azt, hogy ott kezdődik az abroncs, ahol az írást olvasni kezdem és ott végződik, ahol már nem tudom tovább olvasni? Nem, ezt nem mondhatom, mert ha karikáról van szó, akkor nem beszélhetek sem kezdetről, sem végről, mert arról a kis darabról, amit el tudok olvasni a világ átalakulásának történetéből, azt tanultam, hogy semmiből semmi sem lesz és ahogy a valami, az anyag elpusztíthatatlan. A világnak átalakulása örökös, mint a taposó malom lovának útja, melynek hiába segít a molnár, a végére sohasem jut.

Ennek az átalakulásnak a történetét akarjuk ismerni.

A távcső közel hozza szemünkhöz a csillagok képét és megtanít arra, hogy ezek az apró ragyogó pontok az égbolton éppen olyan lángoló tűzgolyók, mint a mi napunk, csak messzebb vannak. Amelyik közelebb van, az is vagy ötszázezerszer messzebb, mint a nap. Aztán arra is megtanít, hogy a földünk, melyről azt hitték, régen, hogy a világ közepe: a nap körül forgó kis sárgolyó, mely vagy egymilliószor kisebb, mint a nap. Nyolc ilyen bolygó kering a nap körül, meg egy kilencedik széthullott roncsai.

A bányászok túrta mély bányák melege, a nagy mélységből előtörő hévvizek arra tanítanak, hogy földünk belseje még mindig meg van olvadva, — s az a burok, amelyen mi élünk, nem vastagabb a föld nagyságához képest mint az alma héja, — s amely ha kihülne, csakúgy kő és fém lenne, mint amilyen a föld színe.

Tapasztalatból tudjuk, hogy a testek ha kihülnek, összehúzódnak, kisebb helyen elférnek. Az ólom megolvastva kitágul, ha addig melegitem, míg gőz lesz belőle, akkor nem fér el többé akkora helyen, mint az olvadt ólom, s ha még tovább hevitem, akkor ólomgáz lesz belőle, melynek százszor akkora helyre van szüksége, mint a szilárd ólomnak.

Tapasztaljuk még, hogy ha hidegre válik az idő megfagy a vízpára és havazni kezd, ha kissé fölmelegszik a levegő; viszont ha erős az olvadás, lehül. Ez azért van, mert ha valamilyen anyag megszilárdul, összehúzódik, meleg áramlik ki belőle, ha pedig fölolvad kitágul, meleget nyer el a levegőből. Ha a test nem jut meleghez, föl sem olvad; ha nem tudja a meleget magából kiadni, meg sem keményedik.

Ezek a tapasztalatok lehetővé teszik, hogy a világ történetéről oly időkből is képet alkossunk magunknak, mikor még nem

is volt ember a földön, sőt mikor még ez a föld sem szakadt ki a napból.

Ha mindazt számbavesszük, amit előbb elmondottunk, akkor mindenki igaznak fogja tartani azt a föltevést, hogy egykor sok-sok millió év előtt, az a számtalan nap, amelyek a világot betöltik, sokkal melegebb volt mi ma, mikor már sokszázmillió év óta hűlnek. Ennélfogva régen sokkal nagyobbak is voltak. Sőt az is valószínű, hogy mikor még az a sok meleg, amit azóta kisugároztak mind együtt volt, úgy kitágultak részecskéik, hogy a világ legapróbb egységeivé bomlottak szét, melyek betöltötték az egész mindenséget.

Abban az időben tehát a világ egy nagy alaktalan gáztömeg volt, melynek parányi kis részecskéi hordták magukban azt az erőt, mely a világ további átalakulását előidézte. Ez az erő azoknak a kicsinyke anyagoknak a vonzó és taszító ereje volt. Úgy taszigáltak, vonták egymást, mint megdörzsölt üveg a száraz bodzabéldarabkákat.

Amint néhány egyesült, meleget árasztott ki magából, lehült és olyan részecske lett belőle, mely már nem hasonlított a többihez. Így sűrűsödtek a részecskék a világ elemeivé, amikből a mai, részben kihült földünk is vegyítve van.

Ahogy sűrűsödött ez a nagy gőzvilág, úgy vált mindig nehezebbé a részecskék tánca. És az a sok akadályozott mozgás átalakult az egész világ mozgásává. A gázvilág megindult körbe-körbe forogni, mint a pörgő csiga és a formája is olyan lett, mint a golyóé.

A lehülés persze tovább tartott és mert a széle előbb hült le, ott a gőz folyékonyá lett. Természetesen először azoknak az anyagoknak a gőze lett folyékony, melyek legnehezebben olvadnak, mint a mészke, a platina stb.

Ezek noha sűrűbb, folyós anyagok voltak, mégsem süllyedtek le a világ közepébe, hanem, mint a megkavart levesben a galuskák, a fazék széléhez ütődve, — úgy ezek is a nagy forró gömb felületére vetődtek.

Sőt mikor a forgás sebessége nőtt, le is szakadtak a már erősen összehúzódott ősvilágról és kirepültek az üres térbe, mint a gyorsan guruló szekér kerekéről a sár.

Ninél jobban hült az ősvilág, annál több darab szakadt le róla: annyi, ahány csillag van az égen. Ezek a leszakadt darabok nem rohantak ki a világból, mert a testek vonzzák egymást, még hozzá olyan erővel, hogy a kisebb a nagyobb körül kénytelen körbe szaladni.

Igy szakadt le a napunk is erről az ősvilágról, sok ezermillió év előtt és oly messze repült tőle, hogy az ősvilág maradványát talán nem is látjuk. De azért tudjuk, hogy akörül kering ma is, talán millió év alatt kerüli meg egyszer, pedig a szélvésznel gyorsabban száguld. Egy szempillantás alatt akkorát szalad a világűrben, mint Szentához Kanizsa, még pedig a Fiastyúk csillagzat felé.

Ezek a kis világok, ezek is forognak a tengelyük körül és hányják le magukról a sok tűzgolyóbist, melyek mindegyikéből egy-egy föld lesz vagy lett. Így vált le a napunkról a mi földünk s a mi földünkről, mikor még nem fagyott földdé a kérge, a hold.

A napról, mint mondtuk, kilenc kisebb nagyobb darab vált le. Ezeket bolygóknak nevezzük, ezeknek mozgása látható, míg a csillagoké nem.

Ezek közül a naptól a harmadik a mi földünk, hozzá hasonló nagyságú az a bolygó, amelyeket esthajnal csillagnak nevezünk. Három bolygó kisebb a földnél, ellenben négy sokkalta nagyobb; a kilencediket valami baj érte, talán egy üstökössel ütközött össze, mert ma sokszáz darabra törve kering a nap körül.

Természetesen a mi földünk is forog a tengelye körül, még pedig igen gyorsan egy nap alatt fordul meg. És mert úgy vagyunk mink is, mint aki vonaton ül és úgy látja, hogy a fák a házak, a barázdák rohannak el a vonat mellett. Mi sem azt látjuk, hogy a föld forog velünk, hanem azt hogy a nap, a csillagok, mozognak keletről nyugatra.

Minden csillagot több kevesebb ilyen bolygó kerül körül, mint a mi földünk s valószínű, hogy mindegyiken volt, van vagy lesz élet, úgy mint a miénken, mindegyiken épülnek a vágyak nyomán a remények, álmok, mint nálunk...

Földünk, mikor levált a napról, maga is megolvadt, tűzgolyó volt s csak lassan, sokmillió év alatt hült ki s szilárdult meg rajta az a kéreg, amelyet túrunk, fúrunk, hogy kenyerünk legyen. Ez a burok eleinte nagyon is vékony volt, mint az imént befagyott víz jege. Alatta forró gőzök feszültek és szaggatták fel a kérget. Egymásra hányva a darabokat és a sima gömbön hegyeket formáltak.

A hülés tovább tartott. A megnyílt tűztavak, újra befagytak, a kéreg vastagabb lett és az egész mindjobban összehúzódott, kisebb lett s mint az öregember arcán, mély ráncok képződtek rajta.

Abban az időben a föld kérge még izzó volt. Ha víz esett rá, az mindjárt gőzé vált. Így az a tenger sok víz, ami most borítja a földet, akkor mind a levegőben volt s mint sűrű gőz borította a földet.

Mikor már úgy lehült a föld kérge, hogy a víz nem forrott fel rajta, akkor az a sok gőz, mint rémes felhőszakadás zuhant a földre. A hegyekről sziklákat, kődarabokat sodort magával le a völgyekbe és ott összegyűlt, nagy tavakat csinált. Persze még meleg volt a föld, meleg a víz, gyorsan gőzölgött, új felhők, új záporok jöttek és mosták ezt az akkor még egészen kopár földet, melyen még homok, agyag sem volt.

A homok, agyag, csak később keletkezett, mikor a viharok által ledöntött sziklákat a víz magával sodorva, zúzva, törve előbb kavicsná, később homokká és agyaggá súrolva hordta össze a tavak fenekére. S míg a hegyek csúcsai megkoptak, hatalmas

földrengések emelték fel itt-ott a tavak fenekét és hatalmas tűzhányó hegyek ezrei öntötték magukból a tüzes lávafolyót, mely kemény nagy hegyekké fagyott a tölcsérek körül.

*

A ősi ködvilágot alkotó parányi még nagyító üveg alatt sem látható erőanyagok egyesültek és nagyobb anyagokat alkottak, melyek ugyan még mindég láthatatlanul aprók voltak, de már különös, a kisebb részeketől elütő tulajdonságaik voltak. Ezeket atomoknak nevezi a tudomány. Ezek az atomok, ha millió és millió van együtt belőlük, láthatókká válnak s elemeknek hívjuk. Mintegy nyolcvan ilyen elem van, ezekből van összetéve a világ. Ezek közül a köznapi életből is sokat ismerünk és közülük életünk szempontjából legfontosabbak a következők: a szén, az oxigén, a hidrogén, a nitrogén, a kén, a foszfor, a mész és részben mint egyéb szükségleti cikkek: kálium, nátrium, klór, vas, réz, cink, ón, arany, ezüst, platina, higany, rádium stb.

Az oxigén, a hidrogén, nitrogén légnemű testek, a többi szilárd vagy folyékony. Ez a különbség azonban csak azt jelenti, hogy olyan melegben ilyenek, mint amilyenben mi élünk. Mert tudjuk, hogy a vas háromezer fok melegben épen úgy gőz, mint a felhő. Ilyen vasfelhők borítják sokszor a napot. Viszont kétszáz fok hidegben nagyon összepréselve az oxigéngáz vagy a levegő is folyékony lesz mint a víz.

Persze, úgy mint minden ezen a világon, az elemek sem változatlanok. Egyesülnek, szétbomlanak. A világ változásának az elemek eme egyesülése és szétbomlása a legnagyobb jelensége. Gondoljuk csak el, hogy amit mi életnek nevezünk, az semmi egyéb, mint az elemek, vagy elemcsoportok vegyülése és szétesése. Ilyen vegyülés a rozsdá is, mely a vasnak és az oxigénnek a vegyülete. A legtöbb anyag a földön már nem elem, hanem ilyen vegyület. Így majdnem minden kő, a só, a savak, elemek vegyületei. Ilyen a víz is, ami hidrogén és oxigén gázok vegyületéből áll. Ha a vízen villamos áramot vezetünk át, akkor a víz erre a két gázra bomlik szét, ha ezt a két gázt összekeverjük és meggyújtjuk, megint víz lesz belőle.

De nemcsak az elemek vegyülnek egymással, hanem a vegyületek is. Ha a vízbe káliumnak nevezett fémeket dobunk, akkor a kettő vegyületéből lúg lesz, ha pedig ezt a lúgot salétrom savval vegyítjük, akkor kálisalétrom lesz belőlük, amit műtrágyának használunk.

Ezt a sok nevet csak azért említettünk, hogy megjelölhessük, miként folyik le körülöttünk és bennünk a világ átalakulása, de azért is, hogy lássuk, a tudomány már ismeri az átalakulás módját, hogy ezek nemcsak találgatások, mesék, hanem olyan igazságok, melyek alapján magunk is kicsinyben megtudjuk csinálni azt az átalakulást, ami a világban végbemegy.

Természetesen a tudomány is csak az egyik anyagból tud

másokat csinálni, de új anyagot csinálni nem tud, mert az teremtés lenne, teremtés pedig amint a tudomány mutatja, nincs.

A világ tehát nemcsak külső formájában változik szüntelenül, hanem anyagában is. Átalakulása ma sincs befejezve és sohasem lesz, mert az anyag és erő elpusztíthatatlan, örökké átalakuló és ható valóság és ennek az átalakulásnak a forrása az anyag aprórészecskéinek belső, maguktól származó, vonzó és taszító ereje.

*

A tudomány nemcsak a régen elmúlt időkben történt átalakulásról ad számot, hanem arról is számot tud adni, hogy hogyan fog a világ átalakulása a jövőben lefolyni.

A tudomány meggyőző következtetésekkel mutatja ki, hogy számukra nem lesz világvége. Az élő világ ha az életfeltételek fokozatosan csökkennek, folytonosan átalakulva ismét holt anyaggá lesz, de a világ örökké megmarad.

Mondottuk, hogy az a sokmillió csillag mindegyik egy-egy az ősvilág körül forgó nap, melynek szabályos forgását az okozza, hogy az ősvilág és a körülötte forgó nap kölcsönös vonzóereje és az az erő, mellyel a nap az ősvilágból kidobott, egymást egyensúlyban tartják. Ha egyik vagy másik erő megváltozik, akkor a keringő nap útiránya is meg fog változni.

A tapasztalatok arra tanítanak, hogy a nap és a föld saját tengelye körüli forgási sebessége mindég kisebb lesz. Volt idő, mikor a nap huszonnégy óra alatt megfordult a saját tengelye körül, ma huszonöt napig tart, míg egyszer megfordul s valamikor a földünkön sem tartott egy nap tovább, mint három óra. Ha a forgó mozgások így csökkennek a világban, akkor el fog jönni sok-sok százmillió év múlva az az idő, mikor a csillagok forgási sebessége nem fogja többé legyőzni tudni a vonzóerőt és a nagy mindenség szétszórt csillagai összeroppannak, az ütközések nyomán oly melegség támad, mely az akkor már kőkeményé fagyott kis világokat egy nagy lángtengerré, az ősköddé változtatja át.

Dobai Mátvás

A „Híd“ a jugoszláviai magyar fiatalok egyetemes szellemi közösségét hirdeti.

Minden jugoszláviai magyar fiatalnak érdeke és kötelessége a „Híd“-at támogatni.

Olvasd és terjeszd a „Híd“-at!

FIGYELŐ

Szabó Dezső-füzetek

A magyar paraszt éneke, az erdélyi balladahős, a tragikusan magyar-anya után síró őszinte gyermekszeretet, a tenger és temető nagy zongoristája újra megszólalt, ragyogó szójátékával mintegy rapszódiát, úgy zuhogtatja dobogó sziveinkbe viharvert sorsunk ezeréves tragédiáját. Síró, nevető s mindenképen sokat szenvedő alakokban jön felénk a magyar faj minden időközön át kizsákmányolt és tragikusan meghurcolt parasztja. De az erő és a fajszeretet, a nagy hit és a remény továbbra is szerelmes csókokban szüli a szomorú Toldi Miklósokat, Violákat, Bőjthe Jánosokat és Szűz-Máriás királyfikát, akiknek mindenkori nyomorúságuk örök refrénje a magyar paraszti sorsnak.

Nagy fájdalommal és szomorúsággal szól hozzánk, melyben az örök testvérszeretet megvigasztal, megerősít és ügyezem: fölemel. „Ó testvéreim a fájdalmas anyacsókban: higgyetek a szenvedésemnek: csak abban él az ember, ami időtlen időtől örök és végtelenül jövőbe futó... Ha éhség veri életem: felzúg bennem az éhezők bánata, hogy siettesse lépteit a hajnal, — mert nem azért küldte az Isten az ő Fiát a világra, hogy kárhoztassa a világot, hanem hogy megtartassék a világ általa“...

Ezt az örök magyar bánatot zokogja a „Kötél legendájának“ Ánizs Pétere a világnézeti hajhászásban meghurcolt nyomorék temetőőr. Családjának nagy nyomora koldulni zavarja. Kezébe veszi

rongyokba csavart legkisebb gyermekét és avval indul, remélve, hogy jobban megindítja a kegyetlen emberi szíveket. Nehéz köd lepte az utcákat, mindenki elsietett mellette, a gyermek didergett, ő zokogott, de senkinek a szíve nem nyílt ki, senkinek a szeme nem látott. Szeme előtt összefolyt a világ, a gyermeke holtan hevert karjai közt. Vadul halántékon vágta a következő járókelőt, aki szörnyethalt. Kötél általi halálra ítélik. „Az vessen elsőnek követ rá, aki büntelennek érzí magát“, — s az Úr megérintette a kötelet. Előbb a hóhér, az ujságírók, a bírák, az egész utca, majd az egész város, kötélért, halálért könyörgött, mind-mind bűnösebbnek érezte magát, mint a nyomorék gyilkos Ánizs Péter.

A második füzet címe: „Mosolygok“. — Az élet végéhez két út vezet. Az egyik út végén áll az öngyilkosság, különböző öldöklő szerszámokkal, a másik út végén az örök mosolygás vár ránk. A való élet két dolognak az örök váltakozása: a tragédiának és komédiának, ezeken keresztül, jut az emberiség a véghez vagy a megújodáshoz. De vannak érző emberek, akiknél ez már csak a multból néha visszacsillanó dajkameseként tűnik föl, mert az igazi mosoly és a valóság a föld, a nap, a csírák és a lehullt avaron át új tavaszszá rohanó élet.

Öt elbeszélést tartalmaz ez a kis könyvecske, melynek fedőlapjáról szőkefürtös jóságos, gyermeki kék szemek

tekintenek a szomorú mosolygású világba.

Bánatlakoma a Felsőszén utcában, — elbeszélésében kedves gyermekjáték nevetteti meg az olvasókat, ahol a szív-szorogató mosolyba fájdalmasan csillogó könny vegyül.

A halálos szerelem Ady és Léda különös szerelmének szimbólikus meseje.

A Sztízák életnapja az az elbeszélés ebben a kis könyvben, mely a legmegkapóbban tárja eléink az élet könnyes mosolyát. Egy gyermektelen házaspár rideg és szomorú életébe tekintünk itt, ahol az örökös gyermekvágyban gyötördő sikertelenségek elhidegítik egymástól a két tragikusan családotakaró emberpárt. Életük már-már vigasztalan, végtelen ürességnek tűnik, mely megöl minden akaratot és porrá őröli a lelket. Halottak napján nagyszomorúan kimennek a Farkasréti temetőbe. Bolyongásuk közben egy elhagyott sírra találnak, melynek törött keresztjén csak egy szó maradt: fiacskám. Szomorúan borulnak egymás nyakába és megsiratják a kis névtelen, elveszett gyermeküket. A bánattól föloldott lelkek egymásratalálnak és otthonukban már családi melegséget éreznek.

A harmadik Szabó Dezső füzet a „Magyar irodalom sajátos arcát“ vetíti eléink annak az igaz magyar irodalomnak az arcát, mely nem a szentimentalizmusnak és egyéb limonádé-ízű lovagkalandoknak évszázados gyűjteményét tartalmazza, de a magyar faj, a magyar paraszt férfias szenvedésének, a török és német iga alatt szenvedett magyar parasztnak szomorú történelmét. Ezt érezzük a kuruc népköltészetünkön keresztül, Eötvös „Falu jegyzőjében“, ezt sírja Arany Toldija, Petőfi Apostola, Madách Ember tragédiája, Vörösmarty, Jókai, Ady Endre. Az egyetlen főhős a magyar paraszt: a szomorú Toldi Miklós. Ez a magyar

irodalom sajátos arca, amelyet nem lehet megtalálni Európa egyetlen másnyelvű irodalmában sem. Ez a mienk: a legférfiasabb irodalom. Mert a mi irodalmunk nem termett idegen hatásokon, mint ahogy azt bemohosodott fejű irodalomtörténészeink kisütögették, mindazt, csak azért, hogy klasszikus tudásukat fitogtassák és hogy zseniális íróinkat hozzákössék nálunknál, ha nyelvben és ennek elterjedtségében gazdagabb nemzetnek is az írójához, de tehetségben a mienknél szegényebbéhez. A mi irodalmunk a saját magjából kelt ki és a mi talajunkban nőtte ki magát azzá, ami. Mert Katona Józsefünket a Habsburg-ház nem segítette, de összetörte. Ady Endrét Rákosi Kreszék nem segítették, de hátráltatták és üldözték. Irodalmi nagyjaink azonban lerázzák magukról az ellenséges rossz akaratot és a bilincseket, akár ha sírjukban is. Irodalmi hatásokat hát ne keressünk tehetségeink örökbecsű munkáiban, mert azt nem az idegen hatás adta nekik: hanem a magyar föld.

Még két tanulmány foglal helyet ebben a füzetben: Korunk nőproblémája és az Ellenforradalom természete.

A nőkérdésnek megvizsgálásánál a női emancipáció három lehetséges következményével találkozunk. A fölszabadult nő: a férfimunkát végző nő és ennek a nőnek hatása a kultúra továbbfejlődésére.

A nő felszabadításával együtt jár az a szabad erkölcsi élet, melyet a férfi folytathat. Már pedig, ha a nő szabad erkölcsi életet él, elveszíti mindazt a nőiességét mely őt anyaságra predesztinálja. Ha a fölszabadult nő férfimunkát végez, egyrészt versenytársa lesz a férfinak, akinek szerető hitvese és élettársa kell hogy legyen, másrészt a nehéz munka végzésében teljesen elveszíti nőiességét. A nő mindmáig nagy szerepet töltött be a kultúra továbbfejlődésénél. Ha nem is voltak nagy nő

lángelmék, de a született gyermek tehetőségéhez a nőies anyaság épen anynyit adott, mint a markáns férfierő. A tehetségek, amikor nagy alkotásaikkal ajándékozták meg a világot, letagadhatatlan, hogy a női szív és a női csók sugallata. A fölszabadult nő elveszti nőiességét, elveszti anyai elhivatottságát és elveszti mindazt, amivel eddig a férfi szerető élettársa, vigasztalója és legbensőbb barátja lehetett.

Az ellenforradalom természete című tanulmány tiszta képet ad az ellenforradalomról, melynek hatalmi eszközei a tömeg kizsákmányolására törek-

szik és csak egy teljesen kisebbségi csoportba szoruló klikknek a javát szolgálja.

A füzetek Ludas Mátyás kiadásban jelentek meg, mely a mindenkori le-törhetetlen életakarát, a mindig éber életösztön, a folytonos életöröm szim-bóluma . . .

Szabó Dezső újra megszólalt: le-törhetetlen életakaratóval tovább viszi zászlaját, mely alatt boldog Bőjthe Jánosok és Szabó Pisták csörtetnek a magyar jövő megigazulásá felé.

Lévay Endre

Lamarck — Darwin

2

A mult számunkban közölt Lamarck életrajz nem volt teljes. Nem, mert szándékosan elhagytam e nagy francia tudós legfontosabb művének „Az állatvilág filozófiájának” (Philosophie Zoologique) megjelenését, amely nagy horderejű mű 1809-ben hagyta el a nyomdát.

Ebben a szenzációs munkában formulázta meg Lamarck azt a felmérhetetlen jelentőségű elméletét, amellyel — amint már a mult közleményünkben mondtunk — állást foglal úgy az évezredes vallásos felfogás misztikuma, valamint az akkori természettudományos világ koronázott királyai — mint Cuvier, Linne és mások — divatos elméletei ellen, állítván ezekkel ellentétben, hogy földünket a jelenleg benépesítő növény- és állatfajták — az emberrel az élen — a geológia különböző, sok-sok ezer meg millió esztendőkkel ezelőtt letűnt — korszakaiban élt szervesvilág egyenes leszármazottai, amelyek ezekből a kihalt ősök-ből az élet adott viszonyaihoz való alkalmazkodás, valamint az ősöknek az ez úton szerzett tulajdonságainak átöröklése folytán lassú és fokozatos fejlődés eredményei.

Az ember a szervesanyag-nak — amely Lamarck szerint a szervesvilág anyagból ősnemzés útján keletkezett — az élet adott körülményeihez való hosszú évmillió-s alkalmazkodása s így egy fokozatos fejlődés szükségszerű eredménye: Tehát fejlődmény.

Lamarck a nagy energiával lefolytatott kutatásainak, szigorú kritikai vizsgálódásainak eredményeképpen teljes bizonyosságot szerzett a szervesvilág szoros és láncszerű összefüggéséről, amely a legalacsonyabb életformákat a legmagasabbakkal összeköti, következőképpen az embert sem rekeszthette ki elméletének határaiból.

Lamarck eme véleménye — amely korát messze megelőzte — érthetően, mindenfelé a legnagyobb izgalmat és feltűnést keltette s maga ellen zúditotta — amint már mondtuk — az akkori művelt világ minden patinás képviselőjét, világnézeti különbség nélkül.

Különösképpen a nagy Cuvier tűnt ki, mint legenergiusabb ellenfél s az ő nagy személyi tekintélyének teljes frontbaállítása a lamarcki elmélettel szemben azt eredményezte, hogy az az elmélet, amely ma természettudományos

világnézetünk alaptételét képezi, majdnem teljesen feledésbe ment úgy, hogy 50 évvel utána az emberi kultúrtörténelem egyik legnagyobb alakjának **Charles Darwinnak** kellett újból felfedeznie s véglegesen a természettudományok örök szentélyébe megdönthetetlen igazságként elhelyeznie.

A történelmi igazság megköveteli azonban — mielőtt rátérünk e nagy tudós életrajzána s munkásságának részletesebb ismertetésére — hogy megemlítsük még — mint nagyvonalú történelmi visszapillantást — azt a tényt, hogy e nagy horderejű gondolatnak — amiért Lamarckot kortársai részéről annyi bántás és gáncs érte — tulajdonképpen még sem ő volt az első megalkotója, hanem már Kr. e. a 6. században **Anaximenes** a híres jóni iskola természetfilozófusa, későbbben pedig **Heraklitos** és **Empedokles** voltak, akik már akkor ígyekeztek a föld és szerves anyagának keletkezését az anyag természetes úton való, önálló **fejlődésével** megmagyarázni.

De következék most már Darwin!

Ki merte volna gondolni, amikor 1809. február 12-én Robert Darwin shrewsburyi orvos háza csendjét egy újszülött csecsemő hangos sirása verte fel, hogy ez a csecsemő magába abszorbeálja majd mindazokat a súlyos gondolatokat, azokat a heves kifakadásokat és ellenérveket, amelyek Lamarck legszenzációsabb művében — az ez évben megjelent *Philosophie Zoologique*-ban — megformulázott lezármazási elmélet publikálásával felcsapódó vitákból — terhessé tették a levegőt. Ki gondolta volna ebben a pályás csöppségben a jövőndő nagy Geniuszt, aki 50 év vasszorgalmával, ernyedetlen munkásságával s zseniális agyának nagy képességével diadalra vitte a fejlődés gondolatát s oly alapos tudományossággal felvértezett elméletté formulázta azt, amelyről minden

gáncs, minden ellenvetés visszapattans ledönthetetlen szoborrá csontosítja megalkotójának **Charles Darwinnak** — annak a shrewsburyi orvoslak csendjét megzavaró csecsemőnek — a nevét. Mert ő volt ez a csecsemő.

Életrajza nagyon változatos, de eme változatosság — kevés kivétellel — a tudományos munkáldoklás megkivánta variálódás. Mint 17 éves ifjút, már az edinburghi egyetem orvosi fakultásán találjuk, ahova apja kívánságára ment. Azonban úgy látszik a benne szunynyadó erők nem hagyták nyugton — mert sehogysem tudott az orvossálevés gondolatával megbarátkozni és két év után otthagya Edenburghot s Cambridgébe megy teológiát hallgatni. A papi talár sem tudta a fiatal Darwin nagy képességeket magábanrejtő lekötni úgy, hogy szabad idejét lovaglás és vadászatokkal egybekötött kirándulásokkal töltötte, ahol mint szenvedélyes növény-, rovar- és ásványgyűjtő mutatkozott be.

Cambridge sorsdöntő hely lett úgy Darwin életére, mint magára a tudományok fejlődésére is s ezzel az egész emberiség gondolkodására, erkölcsére, szóval az egész jövő szellemiségére is. Ugyanis itt került Darwin személyes viszonyba — a többi nevezetességek közül — a híres **Henslov** botanikussal. E nagynevű tudós társaságában tett kirándulások következményeképen a növényvilág rendszeres és tudatos szemlélőjévé válik Darwin, nagy átfogó képessége révén pedig gyorsan meglátja a fajok között fenálló szisztematikus különbségeket.

Teológiai tanulmányainak végeztével — Henslov rábeszélésére — részt vesz egy kelet-Angliába vezetett földtani tanulmányúton, amelyen aztán megismerkedik a geológiával, a természettudományok számára eme új területével s rájön arra, hogy az ő képességei messze túlnőnek eddigi célkitű-

zései világán s vágy ébred fel benne beletemetkezni a természettudományok pozitív igazságaiba.

És a véletlen segítségére is jön. Ugyanis az angol kormány egy expedíciót tervezett útbaindítani azzal a céllal, hogy Dél-Amerika ismeretlenebb partvidékeit s a Déli-tenger ismeretlen pontjait kikutassa és térképezze. Ennek az expedíciós hajónak kapitánya Fitzroy kapitány lett, aki Henslovnak barátja lévén, következképpen felülállott a hajós-kapitányok szellemi átlagán és ezért Henslov inspirálására elhatározta, hogy az expedíciót egy természettudóssal is kiegészíti, hogy így a tudományok is profitálhassanak valamit. Darwin lett az a természettudós, akire a választás esett. Természetes hogy itt is Henslov szava volt a döntő, aki határozottan felismerte a fiatal Darwinban azt a zseniális agyat, akire az akkori idők legnagyobb tudományos feladatainak megoldása vár.

Darwin örömmel vállalta a feladatot, bár érezte, hogy természettudományos előképzettsége a magáravállalt feladat nagyságához és fontosságához mérten eléggé hiányos, főként rendszertelen. De inspirálva attól az elismeréstől, amelyet ez a kiválasztás számára jelentett, a vágytól, amely benne égett a természettudományok iránt s főképen a benne szunnyadó hatalmas erők és képességek lehetővé tették számára,

hogy mire a hajó rendeltetési helyére megérkezett — minden percét rendszeres tanulással eltöltve — már annyira otthon volt a feladata sikeres megoldásához szükséges előképzettségekben, hogy már a teljes siker reményével vezethette önálló kirándulásait — míg a hajó tisztjei a térképezéssel voltak elfoglalva — azokra a helyekre, amelyek feladatának megoldásában segítettek.

A legnagyobb jelentőségű ilyen önálló expedíciója volt az, amelyet a Galapagos szigetekre s a Déli-tenger korallszigeteire vezetett. Itt vizsgálgatva e szigetek alakjait s figyelve az azokat létrehozó polipok életét, eme háromfajta korállzatonyok keletkezésének olyan zseniális teóriáját állítja fel Darwin, amely teória őt egy csapásra az elismert természettudósok sorába állítja, annál is inkább, mert addig, előtte már igen sok és elismert tudós foglalkozott — eredménytelenül — ezzel a kérdéssel.

Mintegy 5 évig tartó távollét után az expedíció elvégezte feladatát, felkutatva és feltérképezve Dél-Amerika keleti és nyugoti partjait, majd felkeresve Új-Seelandot, Ausztráliát, a Jöreménység-fokát, Szent Ilona szigétét és végül ismét Brazília partjait, végül 1837. októberében visszatértek Angliába.

(Folytatom)

Iványi Károly

Szemelvények

Alföld címen új hetilap indult meg a Vajdaságban. A képeslaphiány termelte ki ezt a vállalkozást, amely valamennyire kielégíti magyar olvasók képeslapok iránt érzett szükségletét. A lap gazdag képhírszolgálattal és időszerű riportokkal jelenik meg, mellékelve a hazai és külföldi rádiók műsorának anyagát. Képösszeállításai és a lap külalakja erősen emlé-

keztet bennünket a művészi kiállítású Tolnai Világlap-ra.

Az újonnan indult lap rövid létezésének ellenére őszinte érdeklődést váltott ki a magyar olvasók körében.

A jugoszláviai német kisebbség kulturális és gazdasági szervezetei címen átfogó képet fest a német kisebbségi

mozgalomról a Kalangyában Hamm Ferenc a Noviszádon megjelenő Deutsches Volksblatt egyik szerkesztője.

A Kalangya szerkesztősége elhatározta, hogy megszólaltatja a vajdasági szellemi élet kiválóságait, hogy az itt élő népek kulturális, politikai és gazdasági célkitűzéseiről nyilatkozzanak. Elsőnek Hamm Ferenc bocsájtotta a Kalangya rendelkezésére cikkét, amely kizárólag a német kisebbség életéről és eddigi kisebbségi eredményeiről számol be hűen és kimerítően. Miután ez az első átfogó cikk, amely a magyarság előtt feltárja a német kisebbségi mozgalom eddigi eredményeit, Hamm Ferenc fejtegetései és adatai a legteljesebb figyelmet és megbecsülést érdemlik.

Cikke keretében foglalkozik a német kisebbségi egyetemi hallgatók tevékenységével, a német dalszövetség feladataival és a Kulturbund szociális akcióival.

Még mindig felvetődik itt a Vajdaságban, hogy mi az a bizonyos haladó szellem. Ez kortüntet, illetve a kortalanság tünete, a kortársiség elsikkadása.

Haladó szellem, az a szellem, amelyik nem akar középkori gazdasági, technikai és tudatkátyúba bennünket visszazorítani, de a mai tudás maximumával merőben új társadalmi létformákat akar adni az emberiségnek.

„A tudás nagy hatalom. Az ember kell, hogy a tudásra szert tegyen. Azonban már sokat tudunk. Mint is volna, ha a tudás — és csak az a mi már megvan — mindenki tulajdonává válna? Nem akkor haladna-e csak ugró lépésekben a tudomány és tenné lehetővé az emberiségnek, hogy termelésben, találmányokban és szociális tekintetben oly tempóban haladjon előre, amelyhez való mérték nincs még most.

A tömegek azok, amelyeknek a tudásra szükségük van, amelyek tanulni akarnak és amelyek tudnak is tanulni.

...Mindaz a zengő szólam az emberiség előrehaladásáról, mialatt az előrehaladott vezető távol áll azoktól, akiket állítólag előre vezet, semmi más mint frázis, amelynek az a rendeltetése, hogy a kínzó ellentmondás öntudatát elhárítsa". Kropotkin herceg írja „Emlékirataiban”.

Új előfizetőink szíves tudomására hozzuk, hogy lapunkat visszamenőleg csak a hatodik (októberi) számtól küldhetjük, mert az előző számok 1-től 5-ig teljesen kifogytak.

*

Felhívjuk előfizetőink figyelmét, hogy címváltozásaiukat idejekorán szíveskedjenek kiadóhivatalunkkal közölni, hogy az az expedíálásnál bonyodalmakat ne okozzon.

**Felkérjük munkatársainkat, hogy kézírataikat legkésőbb lapzártáig, minden hónap elsejéig szíveskedjenek beküldeni.
A cikkek lehetőleg a papír egyik oldalára íródjanak.**

Felelős szerkesztő és kiadó LÉVAY ENDRE
Szerkesztőség és kiadóhivatal SUBOTICA, Sienkievićeva ulica 23.
A kéziratokért nem felelünk és azokat vissza nem adjuk.

